

ARENNIOS 13

Col·lectiu pel Museu Arxiu d'Arenys de Munt
Desembre de 2020. 2a Època

Viure en temps de pandèmia

Editorial

Curses de cintes a Arenys de Munt.....
.....Joan Armangué i Herrero

Temps de pirates.....Gustau Adzarias

L'antic camí de Torrentbò.....Gaspar Casals

Nació. Òrgan de les CAC d'Arenys de Munt.....
.....Agustí Barrera

Centre Democràtic d'Arenys de Munt(1885-1912)
.....Elies Surroca

Una aproximació als Catalaunis....Gustau Adzarias

La pandèmia de grip espanyola a Arenys de Munt (1918-1919)..... Francesc Forn

La construcció de la nova església de Sant Martí d'Arenys (1531-1544).....Francesc Forn

Els Regàs: una família arenyenca que es va establir a Girona a finals del segle XIX..... Elies Surroca

Coberta: Anvers de l'estendard de la *Coral La Constància* del Centre Democràtic d'Arenys de Munt, entitat fundada l'any 1885. Donació de Montserrat Batista Alsina

Equip de redacció

Gustau Adzarias
Gaspar Casals
Francesc Forn
Imma Moratalla
Elies Surroca
Montse Viader

Impressió: Printcolor. Santa Perpètua de Mogoda
Dipòsit legal: B-24.270-1986

Amb la col·laboració de l'Il·lm Ajuntament
d'Arenys de Munt

L'Equip de Redacció de l'Arennios no es fa necessàriament solidari amb els articles signats, els quals expressen únicament l'opinió dels seus autors.

De tant en tant les nostres opulentes i suposadament avançades societats reben una sotragada pandèmica que les fa trontollar fins als seus fonaments. No ho podíem tot, no sabíem tot i, molt menys, no ho controlàvem tot. Tota una lliçó d'humilitat que haurem d'aprendre a cops de pandèmia.

Ja fa temps que nombrosos especialistes estan convençuts que les malalties són un reflex de la societat global i, especialment, de la seva relació amb la natura. Un cop encertat el diagnòstic sobre la causa de la malaltia, cal veure les condicions ambientals i socials que l'han feta possible, que han propiciat la seva aparició. En les societats d'Antic Règim i fins ben entrat el segle XIX, aquestes condicions adverses eren la fam i la guerra. La fam anava íntimament lligada a les condicions meteorològiques i un període prolongat de sequera o un estiu plujós, *podria* com en deien ells, provocava unes collites nefastes que es traduïrien ben aviat en estats d'autèntica fam. L'altre factor, la guerra, trasbalsava qualsevol societat que tingué la desgràcia de patir-la. El manteniment dels exèrcits sovint es feia sobre el terreny i es basava en la rapinya de les poblacions, fossin enemics o aliats, tant se valia, ja que el que procuraven els soldats era alimentar-se. Els recursos alimentaris de les poblacions desapareixien i les seves possibilitats d'alimentar-se esdevien nul·les.

Avui, globalment, s'ha superat la fam i la guerra, tot i que aquesta encara segueix castigant regions senceres del planeta. Al nostre segle XXI ens queda la relació amb el medi natural, una relació que és de menysteniment i de destrucció: contaminació de l'aire, de l'aigua, del sòl, desertització de regions a causa de la tala indiscriminada, desforestació planificada de les selves i jungles, mars agonitzants,...

Ens hem oblidat que el planeta no és nostre, que nosaltres som part del planeta i que el mal que li puguem fer, ens retorna amplificat. És una necessitat canviar el model de creixement actual. La pandèmia ens ho ha recordat. Sabrem estar a l'altura del repte?

CURSES DE CINTES A ARENYS DE MUNT

Joan Armangué i Herrero

Als programes de la Festa Major d'Arenys de Munt trobem cinc referències a «carreras de cintas»: 1939, 1940 (al camp de futbol), 1954; i a «carreras ciclistas de cintas»: 1945, 1950(1). No sabríem res més d'aquesta cursa si no fos per dues línies complementàries d'informació. D'una banda, la testimoniança d'alguns ciutadans arenyencs, que encara en guarden memòria(2); i d'una altra, una fotografia present al recull gràfic d'Arenys de Munt, *L'Abans*, a la qual acompanya el següent simpàtic comentari: «Una prova d'habilitat en bicicleta a la plaça de l'església als anys 50. Les proves devien ser molt dificultoses segons es desprèn de les cares de sorpresa dels espectadors»(3).

En efecte, la fotografia ens mostra un munt de nens arreglats vora una pista que baixa cap a l'esquerra, intensament encuriosits pel resultat de la «prova d'habilitat» que duu a terme un jove ciclista: conduint amb una sola mà al volant, amb l'altra ha d'encertar uns anells que pegen d'unes cintes armat d'un bastonet de la mesura aproximada d'un llapis. La precisió del *clic* és extraordinària: l'esportista no ha encertat

cap dels anells.

El joc no és més que una evolució de l'antiga *cursa de l'anell o sortilla*, originàriament a cavall però en aquesta ocasió en bicicleta. Com que les anelles de les curses eqüestres eren grosses, al cavaller armat d'una espasa li resultaven ben visibles de lluny; aquestes d'Arenys de Munt, en canvi, semblen veritables anells o aliances, de la mesura d'un dit. Allò que de lluny veia el ciclista, doncs, no eren tant els anells com les cintes de les quals penjaven, i d'això prengué nom la castellanitzada «carrera de cintas».

El joc de la *sortilla* consistia, i consisteix encara, en un joc d'habilitat eqüestre l'objectiu del qual era encertar una anella amb un bastó, una forca, una llança, una espasa o, naturalment, altres objectes adequats a aquesta finalitat. El seu nom és una derivació directa del llatí «sorticula» al català, en què prengué la forma «sortilla», mantinguda al llarg dels segles i encara ara vigent a Ciutadella de Menorca i altres territoris fora dels Països Catalans: ens referim, concretament, a Sardenya. Amb el significat d'*anell* el terme és docu-

Font: Grup Fotogràfic d'Arenys de Munt

mentat a partir de l'any 1412 i, posteriorment, amb el de l'anella pròpia del joc que ens ocupa. A partir probablement del segle XVII, la paraula es castellanitzà, tot donant lloc a la forma *sortija*, que ha sobreviscut a Barcelona, fonamentalment a Gràcia i Sants, tot fent referència a activitats de caràcter escolar que volen recuperar jocs tradicionals o bé recórrer a *kermesses* i gimcanes amb finalitats ludiques i didàctiques.

Segons una tradició encara poc documentada, la sortilla o cursa de l'anell va néixer en territori àrab i només posteriorment va penetrar a l'Occident cristià, on assolí una notable difusió. A la península ibèrica trobem referències molt interessants a aquest joc a la novel·la de Ginés Pérez de Hita, *Guerras civiles de Granada* (Saragossa, 1595), on l'autor descriu de manera detallada la cursa que ell mateix havia conegut a la ciutat andalusa.

Ara bé, la difusió d'aquest joc entre cristians era, de fet, anterior: al segle XIII ja en parlava el rei Alfons el Savi a *Las Siete Partidas*, tot aconsellant activitats esportives menors als cavallers menys hàbils o poc coratjosos: «A los de caballo es bien que se les acuerde que hay otros ejercicios de caballeros, como son justas, torneos con palenque o telas, donde no hay peligro, carreras, alardes, ensayes de guerra, y si juego de cañas, que no es fuerza que los haya de despartir el toro, sortijas, máscaras»(4). Als estats de la Corona d'Aragó les primeres referències són molt més tardanes i corresponen a Oristany, al regne de Sardenya: en un registre de comptes municipal dels anys 1547-1548(5), el tresorer Jaume Villesclares consigna una nota per a un pagament a favor de mossèn Nicolau Pinna per les despeses que havia sostingut per a l'adquisició de la *joia*, és a dir, del premi de la sortilla organitzada el 1547 en honor de Carles I.

Se'ns escapen els motius que havien empès l'Emperador a estimular la celebració d'una sortilla en aquella ocasió, però el cert és que ja ens trobem davant d'un fenomen evolucionat de la cursa a l'anell: en definitiva, d'una sortilla pròpia del Renaixement, potser magnificada per l'activitat dinamitzadora de Ginés Pérez de Hita. Ara es tracta d'una activitat lúdica celebrativa, lligada a la fortuna de la família reial, organitzada per l'administració municipal, in-

dependent del calendari tradicional i de caràcter no periòdic. Vegem altres casos a Sardenya: el 1556 la ciutat de Sàsser organitza una cursa a l'anell en ocasió de la coronació de Felip II; el 1615 la ciutat d'Esglésies organitza una sortilla en honor de sant Antíoc, etc.

Tornant a casa nostra, hem de referir-nos a una divertida referència al nostre joc present al *Quixot* de Cervantes. Quan l'heroï manxec arriba a Barcelona, certs senyors de la ciutat organitzen una sortilla per tal que es faci evident la folia del cavaller, el qual es troba, així, «en una sortija falta de invención, pobre de letras, pobrísima de libreas, aunque rica de simplicidades»(6).

Se'ns fa evident que no només per la ridícula de la trista figura del cavaller, sinó també per la misèria de l'espectacle la nostra sortilla va deixant enrere els es-

El rei Lluís XIII de França jugant a la sortilla

pectacles grandiloqüents de la seva època renaixentista per tal de donar pas a espectacles populars que probablement recuperaven formes rurals més arcaiques.

El fet és que a Catalunya, amb la crisi de la passió envers el món dels cavalls, natural sobretot a les àrees urbanes, es va accelerant l'evolució del fenomen lúdic al qual ens referim. És un bon exemple d'aquesta evolució, que duia el joc d'una forma prèviament militar(7) a un esport espectacular, el famós diari del Baró de Maldà, que ens ha llegat testimoniances referides a Esplugues de Llobregat (i «alguns pobles de fora de Barcelona en tardes de festes majors», com a

Arenys de Munt), els anys 1770 i 1779. Pel que fa a les festes de sant Mateu de 1770, el Baró escriu que «en tal any hi hagué baix a la plaça corrida de sortija a cavall, que ja començava a córrer la broma en les postres de nostre dinar»(8). Com és natural, en el seu fervor creatiu el Baró no s'està de dedicar una poesia a l'esdeveniment, a través de la qual ens transmet, essencialment, el seu caràcter grotesc.

Som ben lluny de la *sortija* que amb estil barroc ens descrivia Lope de Vega a *Porfiar hasta morir* (1638); i ens trobem ben a la vora, en canvi, de la trista *sortija* del Quixot. I és que ja fa temps que la cursa ha deixat de ser entreteniment propi de cavallers per tal de transformar-se en una forma lúdica de caràcter popular. Fins que a la fi del segle XIX perd el seu principal protagonista: el cavall.

A Catalunya, sense la presència de cavalls, la festa eqüestre caigué en una crisi definitiva. Modernes forces innovadores modificaren les forces conservadores tradicionals, tot donant lloc a noves manifestacions culturals que sovint conservaren l'antic nom de la cursa.

La pèrdua del protagonisme del cavall acompanya la sortija a altres formes de diversió directament emparentades amb la cursa, on certes habilitats, però, han de ser practicades a peu o, de vegades, en bicicleta. Podria ser un bon exemple d'aquesta evolució la *Sortija* d'Horta (País Valencià), on els participants han d'abastar un pollastre que penja d'una anella; o bé la *Corrida de la forca* d'Ascó(9), on fins a l'any 1949 els joves havien d'encertar les anelles amb una forca muntats damunt d'un ase, uns quants anys després damunt d'una moto i al capdavant en bicicleta (modalitat encara activa tant a Ascó com a Garcia). És en aquesta categoria on hauríem de col·locar les curses de cintes d'Arenys de Munt.

Aquestes celebracions lúdiques evolucionades conviuen amb una altra línia festiva, és a dir, la que continua atribuint el principal protagonisme a la cursa eqüestre i a la centralitat de l'anell. La ritualització ha esdevingut en aquest sentit el principal factor que ha aturat en el temps els aspectes simbòlics de la festa que, al Mediterrani occidental, troben en la *Sartiglia* d'Oristany(10) i la *Sortilla* de Ciutadella els principals punts de referència.

Jocs de la Sortilla a Ciutadella

1. Dec aquesta informació al Sr. Gaspar Casals, que va consultar els documents originals a la Biblioteca Antònia Torrent i Martori, d'Arenys de Munt, el febrer de 2020.
2. Ens referim, concretament, al Sr. Poldo, que ens ha demanat que l'identifiquem exclusivament amb aquest sobrenom.
3. Gaspar Casals, Mercè Colomer, *L'Abans. Arenys de Munt. Recull gràfic. 1890-1978*. Ajuntament d'Arenys de Munt: Efadós, 2018, p. 579.
4. Manuel Hernández Vázquez, *El juego de cañas en la España medieval y moderna*.
5. Archivio Storico del Comune di Oristano, *Sezione antica*, «Llibres de Conselleria», doc. 268, f. 21v.
6. Segona part (1615), cap. 11.
7. Així el descrivia Covarrubias al seu *Tesoro* (1611): «Un juego de gente militar, que corriendo a caballo apuntan con una lança a una sortija que está puesta a cierta distancia».
8. Rafael d'Amat i de Cortada (Baró de Maldà), *Miscel·lània de viatges i festes majors*. Barcelona: Barcino, 1994, vol. I, p. 87-88.
9. Jordi Ferrús i Batiste, «Ascó a l'envelat». *Malpàs*, núm. 52 (setembre de 2006).
10. En aquest cas la paraula ha evolucionat amb els segles, probablement a causa de contactes amb altres termes, fins a consolidar-se en la forma *sartiglia* (pron. «sartilla»).

TEMPS DE PIRATES

CONTINGUT D'UN DOCUMENT DEL S. XVI

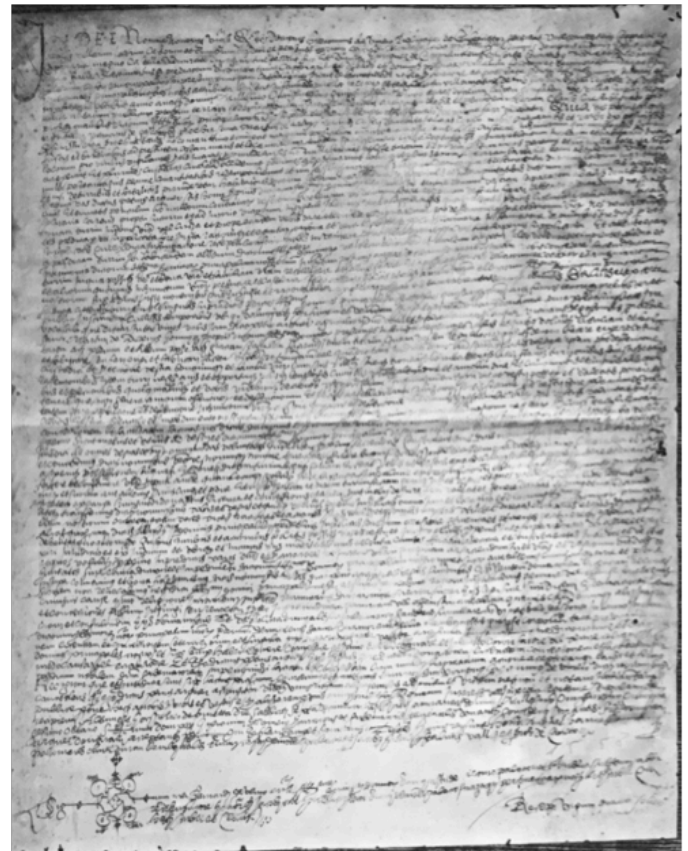
Gustau Adzerias Causi

El document del segle XVI que comentarem en aquest article, conté molts punts d'interès, i està emmarcat en una època que la vida en la parròquia de sant Martí d'Arenys, resultava dura i perillosa, l'amenaça d'una ràtzia morisca sobre els pobles de la faixa costanera, era latent. Les expedicions de saqueig i destrucció dutes a terme per naus de pirates barbarescos eren freqüents, la captura dels habitants d'aquestes poblacions comportava generalment l'esclavitud, sobretot per les dones joves i els nens, que eren venuts en els mercats d'esclaus de Barbaria.

En aquest context de falta de seguretat, Pere d'Arquer, senyor útil de la força de Goscons, conscient que l'única solució era l'autodefensa, demana al seu senyor natural, el vescomte de Cabrera, llicència per construir una fortificació prou poderosa per rebutjar qualsevol acció hostil sarraïna. Aquesta llicència és el document que analitzarem.

Pere d'Arquer, el VII del mateix nom, neix a Goscons als volts de 1500, era fill de Guillem d'Arquer i d'Isabel Vendrell, i morí el 1568. Com a hereu del Mas Arquer de Goscons, vol fer obres per augmentar les seves defenses, i per això ha de demanar permís als seus senyors naturals, de qui és vassall, que en aquells moments eren Lluís Enríquez de Cabrera, Gran Almirall de Castella, Duc de Medina de Rioseco i la seva dona, Anna II de Cabrera i de Montcada, comtes de Mòdica, en el regne de Sicília, així com vescomtes de Cabrera i de Bas, i senyors del castell de Montpalau. La sol·licitud no la pot fer directament als seus senyors, perquè resideixen a Medina de Rioseco, en el reialme de Castella, i per això està demanada i atorgada en primera persona per Jeroni de Vivero, que és el procurador i governador general del vescomtat de Cabrera i de Bas.

El document que conforma la llicència està datada el dissabte dia setze de juliol de l'any de la Nativitat del Senyor mil cinc-cents cinquanta-vuit. Escrita pel notari del terme de Montpalau, Bernat de Vern a l'Hostal de Pineda, que rebé 24 sous per la seva feina, i foren testimonis Miquel Joan Palomeres, Oliver Duran, batlle general i Jaume soler, hostaler de la parròquia de Canet. Val la pena reproduir literalment alguns fragments per copsar l'estil i el fons de l'escrit, així Jeroni de Vivero diu:

Pergamí original. 17 de juliol de 1558

“... vas comparèixer a la meua presència i m'exposares de paraula que la dita parròquia, per ser un lloc marítim, està amenaçada amb gran perill de sarraïns, enemics de la nostra fe cristiana, els que en freqüència acudeixen amb naus i birrems a les nostres costes i llocs marítims propers i últimament acostumen a reduir a captivitat a persones...”

I continua aprofundint en la justificació,
“... tal com passà en els últims anys, en què algunes birrems i embarcacions turques arriben a aquestes costes, ocupant diversos llocs, matant cruelment a molts cristians, emportant-se en captivitat a les persones i béns d'altres cap a terres de Barbaria”

I argumenta amb condicional,
“I si no disposen de torres i fortaleces els habitants d'aquests llocs marítims, continuaran exposats als perills de les agressions dels referits moros”.

Una vegada acabada la part expositiva i justificativa, anuncia la concessió de la llicència per construir la torre
“Jo, considerant les raons anteriorment exposa-

des per tu, realitzada una informació sumaria, sobre els extrems continguts en la teva suplica, ...”;

D'aquesta manera aclareix que ha efectuat investigacions, independentment a les donades per Pere d'Arquer, i resol concedir la preceptiva llicència, “... resollem concedir-vos llicència per construir l'expressada torre, en la qual podeu, vosaltres i les vostres famílies, acollir-vos i posar-se a resguard, i protegir-vos del perill dels corsaris i de moros, així com de qualsevol enemic vostre.”

A continuació dona plena llibertat per fixar les característiques de la futura torra, “..., en virtut de la present estipulació, valida perpètuament, concedim i en pura donació anomenada “entre vius” atorguem a tu, el referit Pere d'Arquer, de Goscons, senyor útil i propietari del Mas Arquer, del veïnat de Goscons, de la parròquia de Sant Martí d'Arenys, home propi dels expressats il·lustríssims senyors, als teus i a quins volguessis, llicència i facultat i ple i lliure poder i gràcia especial de construir una torre, en la que tu i els teus descendents podreu construir i edificar en forma rodona o quadrada, en la dita vostra casa o en la seva rodalia per defensa, custòdia i la vostra protecció i de les vostres famílies i béns, prevista d'espitlleres, troneres, matabans, balleseres, torres, finestres i altres obres de defensa necessàries i oportunes en la dita torre, les dimensions d'alçada, amplada i llargada seran de la teva lliure elecció,

des del més profund fins al cel. En la torre tu i els teus podeu establir i situar qualsevol gènere d'armes ofensives i defensives, així com les peces d'artilleria i fossin del teu grat i voluntat, per la millor fortificació i defensa d'aquesta torre i protecció dels teus béns i famílies que de tu depenen”.

Acaba reafirmant qui dona l'estipulació, i que l'hi fa entrega del document justificatiu, “Aquesta llicència i facultat la concedim a tu, el dit senyor Jeroni de Vivero al referit Pere d'Arquer i als seus, segons el millor dit i millor entendre a la teva millor utilitat i comoditat. Finalment atorguen plena possessió física de l'expressada llicència.”

La situació de perill a les costes catalanes no començà a desaparèixer fins que el 7 d'octubre de 1571, en el golf de Lepant (actual Grècia), s'enfrontaren la flota otomana amb la flota de la Lliga Santa, coalició cristiana formada pels regnes de les Espanyes, la república de Venècia, la de Gènova, el ducat de Savoia, Malta i la Santa Seu. Els cristians van resultar vencedors i així aturaren l'expansionisme turc.

Per acabar, si ens fixem en les característiques segons aquesta llicència, la torre principal pot ser rodona o quadrada, sense límit de dimensions, i si considerem que el terme “torre” que apareix en el document podria significar el concepte medieval de “casa forta-torre”, i que pot tenir espitlleres, troneres, matabans,

DEVS ARCUM SUVM TETENDIT Que Nostra Mare de Deu guardi tota la quadrade Goscons de llamps e tempestes com de bruixes e trons. Amen. Exvot de la Casa Arquer de Goscons. Segles XVII-XVIII

ballesteres, torres, finestres i altres obres de defensa, el conjunt ens recorda molt a la Quadra de Goscons que apareix pintada en un exvot, datat en el segle XVII, actualment en l'Arxiu Diocesà de Barcelona.

Perquè fins al segle XVII la casa forta estava composta per un edifici central protegit per espitlleres, merlets a la catalana i matabans, i flaquejat per dues torres rodones, de les que només queden els fonaments, perquè en el segle XVIII foren enderrocades i substituïdes per unes garites situades en cada cantonada de l'edifici principal. Al costat de la torra principal, es trobava la capella d'estil romànic, sota l'advocació de la Nostra Senyora de Goscons, també desapareguda, i d'altres edificacions annexes, com quadres, ferreria,.. Formava un pati central, rodejat per una muralla en dos nivells tancada per un gran portaló blasonat i protegit per un gran matabà amb merlets.

Amb totes les reserves del món, podríem considerar que la fortificació que apareix en aquest exvot és el resultat de la llicència donada a Pere d'Arquer el setze de juliol de 1558, en ple segle XVI.

1. Traslado del Latín de un pergamino del archivo de la Casa Arquer de Goscons de Arenys de Munt. Autorizado y traducido por D. Antonio Aragó Cabañas, Archivero Facultativo del Archivo de la Corona de Aragón quien esta autoriza y firma. Barcelona, 1º de agosto de 1954.

2. Barbaria o costa barbaresca és el terme que els europeus van utilitzar des del segle XVI fins al XIX per a referir-se a les regions costaneres de Marroc, Algèria, Tunísia i Líbia.

3. En els limes (fronteres) fortificats de l'Imperi Romà es van construir turrets i burgs, precedents de les cases-torre medievals

4. Un merlet o rastell és cadascun dels espais massissos que alternen amb altres de buits damunt un parapet, formant part d'un acabament fortificat d'un mur o d'una torre. Als segles XIV i XV es difon als Països Catalans el merlet català, que és una mena de merlet escalonat, Algunes vegades al mig del merlet hi ha una sagetera.

L'ANTIC CAMÍ DE TORRENTBÒ

Gaspar Casals

La connexió a peu a través de camins creats per facilitar la comunicació entre dos indrets és tan antiga com la pròpia espècia humana. Els camins han apropiat les persones des dels llocs més remots fins als pobles i ciutats. Amb el pas dels segles i la millora tecnològica, els camins es varen convertir en carreteres per al trànsit de carros, després de cotxes i finalment tenim les modernes autopistes.

Si busquem la manera d'accedir des d'Arenys de Munt al veïnat de Torrentbò, de seguida pensem amb la carretera que, sortint pel cap d'amunt de l'Eixample, s'enfila fins al coll del Pollastre i després baixa, passant pel mig de dues urbanitzacions, cap al nucli de Torrentbò, amb el restaurant Tres Turons, la capella de santa Cecília i el local social. En total 5,8 km. Aquesta carretera té aproximadament uns cent vint anys i va ser creada amb l'objectiu d'arribar-hi amb carruatges o amb un incipient trànsit rodat a motor. Formava part de l'anomenada carretera de Cornellà a Fogars de Tordera.

Però si ens plantegéssim anar a Torrentbò a peu per camins públics, segurament no tindríem gaire clar per on anar-hi. Potser arribar fins al Remei i després baixar fins a la riera de Caldetes i finalment pujar fins a santa Cecília? Una opció no massa lògica, ja que fa una llarga volta de 4,9 km de distànci

peu rodó carregats a banda i banda. Tenien una amplada aproximada de 1,5m i l'itinerari que traçaven estava condicionat per l'orografia. Es buscaven els millors passos per estalviar pendents innecessaris i aproximar els dos punts que unia amb la línia més recta possible. El trajecte s'havia de fer amb el mínim esforç i en el menys temps possible. És evident que la carretera que passa pel coll del Pollastre no compleix aquests requisits, des del punt de vista del desplaçament a peu.

Gràcies a una font documental excepcional, hem pogut reconstruir l'antic camí que unia a Arenys de Munt amb el veïnat de Torrentbò. L'any 1862, l'agrimensor-tècnic antecedent dels topògrafs-Daniel Sans va aixecar el primer plànol cadastral del municipi on hi ha dibuixats, a més de les parcel·les agrícoles i urbanes, els camins més importants del terme municipal i entre ells el de Torrentbò. I per deixar clara la funcionalitat d'aquest camí, hi ha una llegenda escrita sobre el dibuix: *camino de la Creu d'en Fortuny para ir a Torrentbò* (1).

El camí s'iniciava al Torrent d'en Puig, continuava pel costat del mas Cruanyes (cal Moro) pel que avui és el carrer de l'Hostal del Sol de la zona industrial. Després s'enfilava fins a la carena de la serra que baixava del turó del Pollastre pels fondos de l'Hostal del Sol i de can Fortuny. Al començament d'aquest segon fon-

do, hi havia una bifurcació: per l'esquerra s'anava cap a can Catà de Dalt i el Remei i de front enfilava el fondo cap a Torrentbò. Un cop el camí assolía la carena, es creuava prop de la masia de can Fortuny amb el que baixava del coll del Pollastre en un lloc que es coneixia com la Creu d'en Fortuny en el sentit de cruïlla de camins. Després, el camí ja entrava dins la vall de Torrentbò travessant el torrent de Vall de Dois, passava per can Miró (can Guix), baixava fins la riera per sota de can Gualba (can

Goytisolo) i remuntava per la casa Vella (can Delàs o can Belda) fins arribar a santa Cecília. Tot plegat,

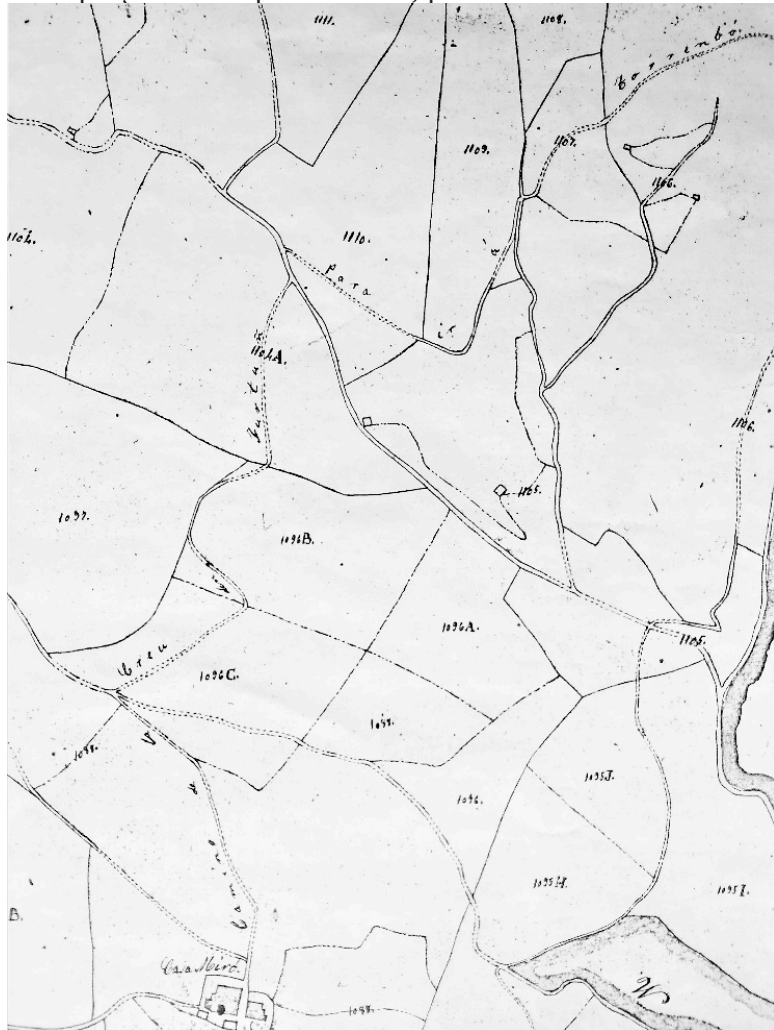

Carruatges en processó per la nova carretera portant el Santíssim Sagrament cap a Torrentbò.
Any 1915

Els camins rurals més antics eren camins de bast o de ferradura pensats pel trànsit de persones i animals de

3,1 km! Pels pocs trams originals que han quedat, el camí tenia una estructura que només permetia els desplaçaments a peu o a bast, però no amb carro

forçava els lligams entre els seus veïns. Però Torrentbò no ha tingut una administració pròpia. Sempre ha estat dependent del municipi d'Arenys de Munt.

Plànol parcel·lari amb el camí de Torrentbò dibuixat i la llegenda explicativa

Santa Cecília va ser durant pràcticament tota la seva existència sufragània de la parròquia de sant Martí. No va ser fins l'any 1963 que es va constituir com a parròquia independent. Amb tot, a Torrentbò no hi ha hagut mai cementiri ni pila baptismal. Per aquest motiu, la necessitat de connectar-se a través del vell camí amb el nucli i l'església d'Arenys de Munt, tant pels serveis administratius com sobretot pels religiosos, ha estat una constant des de molt antic. Per aquest camí han portat criatures a batejar, parelles de nuvis a casar per a començar una nova família, i els cadàvers dels difunts a enterrar al cementiri. El principi i el final de la vida dels habitants de Torrentbò. Les famílies que es podien permetre pagar un bon enterrament, es feien fer una processó des del cap d'avall del fondo de l'Hostal del Sol fins al cementiri situat al costat de l'església parroquial. Així, tenim constància que en l'enterrament de diversos hereus de can Miró, la comitiva fúnebre era rebuda pels capellans i escolans al costat de can Cruanyes per acompanyar-la en processó fins a l'església(2).

Aquest tros de camí, just abans d'arribar al nucli urbà un cop travessat el Torrent d'en Puig, el que ara és el camí Barbeta a l'alçada de can Sala de Baix, va ser objecte l'any 1786 d'una disputa entre els veïns i el propietari de can

L'origen del veïnat de Torrentbò es remunta a finals del segle XIII quan ja es té constància que estava poblat per una bona colla de masos, molts dependents del monestir de sant Pol de Mar. Alguns d'ells han perviscut fins als nostres dies com el mas Grau, el mas Miró, el mas Gibert (el Reimei), el mas Forn. La capella de santa Cecília, documentada des de l'any 1230, feia d'aglutinador d'una població disseminada que mai ha arribat a tenir un nucli urbà consolidat.

Fins fa pocs anys, els habitants de Torrentbò se sentien que formaven part d'una comunitat ben definida amb festes, escola i església pròpies. Un cert aïllament del nucli urbà d'Arenys de Munt provocat per l'orografia re-

Can Fortuny

Sala per si el camí era públic o privat. Recentment, s'ha localitzat a l'arxiu de la Corona d'Aragó un mapa d'Arenys de Munt acolorit que correspon a l'explicació d'aquest plet. El camí dibuixat que va cap a l'Hostal del Sol és anomenat *camino a Torrentbò*. En les al·legacions a favor del camí públic, tant el rector com el vicari, declaren que “*han pasado por allí con procesiones, cadaveres i viáticos*” per anar cap a Torrentbò. El plet el varen guanyar els veïns amb el suport de l'ajuntament i el clero parroquial amb la raó principal que era l'inici de l'antic camí públic a Torrentbò (3).

El camí encara va fer un últim servei social molt important durant el segle XX. Per ell, anaven a peu cap a l'escola de Torrentbò els joves que vivien en les diferents masies de la vall. Alguns d'aquells alumnes encara en poden donar testimoni.

Actualment és impossible de resseguir el camí en la seva totalitat. Una part va desaparèixer sota els carrers i parcel·les de la urbanització Mas Gabana. Altres trams són intransitables degut a l'espessa vegetació, com els fondos de l'Hostal del Sol o de can Fortuny. Però la major part del camí ha quedat integrat dins les finques que travessava o vorejava després d'anys d'abandonament, ara tancades amb filats i reixes. L'any 2009 es va eliminar físicament un bon tros de camí i es varen fer nous tanca-

ments.
No
més el
frag-
ment
de
camí
que va
des de

l'Hostal del Sol fins a la bifurcació del Remei es conserva en un estat poc alterat i transitable. I al darrer tram, entre la Casa Vella i santa Cecília, el camí, convertit en pista, ressegueix l'itinerari original.

Difícilment els trams encara existents seran recuperats per a ús públic a peu si tenim en compte les dificultats administratives que l'ajuntament posa per a iniciar el procés d'obertura i la reticència dels propietaris a treure les tanques i fer transitable el camí.

Serveixi aquest article per deixar constància de l'existència del vell camí a Torrentbò, el seu itinerari i l'ús secular que se n'ha fet fins no fa gaires anys. I també per homenatjar els avantpassats arenyencs que el varen recórrer per relacionar-se entre els que vivien a la vall de Torrentbò i els que ho feien a la vall de la riera de Sobirans.

1. Ajuntament d'Arenys de Munt. Serveis Tècnics Municipals: *Plànol parcel·lari del terme municipal d'Arenys de Munt, 1862*. Seccions HiL
2. Arxiu Parroquial d'Arenys de Munt. *Defuncions*: llibre 3 fol. 207; llibre 4 fol. 73, 86; llibre 5 fol. 198, 207; llibre 6 fol. 70.
3. Forn i Salvà, Francesc. “Arenys de Munt 1786. El plet de Francesc Sans i Sala contra Josep Regàs i altres”. *Arennios* 7 i 8 (2a època).

Tanques que priven el pas pel camí

NACIÓ. Òrgan de les CAC d'Arenys de Munt

Agustí Barrera i Puigví

Grup d'Historiadors Jaume Compte

*L'estel d'un esguard i el d'una senyera,
la guerra i l'amar la sal de la terra.
Al llavi una flor i l'espasa ferma.*

Joan Salvat Papasseit (1894-1924)

Consideració general

Entre l'agost del 1974 i, el febrer del 1975, es van publicar a Arenys de Munt amb una periodicitat mensual, 6 números impresos a ciclostil del butlletí *Nació*; En el primer número de la publicació de l'agost del 1974, hi podem llegir la definició:

Què són les CAC ?

Sortides del si de l'Assemblea de Catalunya (1971-1977), Les Comissions d'Activitats Cíviques (CAC) tenen, com a objectiu, estendre la lluita per la democràcia i la llibertat a les comarques. Aglutinen sota el seu programa elements i grups democràtics que es declaren antifranquistes

Podem classificar les activitats de les CAC en 3 grups:

- 1.- Organitzar actes de sensibilització política
- 2.- Informació local, amb notícies de denúncia sobre els problemes al poble, l'abocador d'escombraries, sobre el baix nivell cultural impartit a les Escuelas Nacionales, crítica a una Festa Major "oficial"
- 3.- Informació de Barcelona, d'actes polítics, culturals, censurats. Anàlisi del moment polític. És a dir, les CAC són concebudes com a òrgans d'agitació i propaganda polítics.

L'impulsor de *Nació*; fou Xavier Mitjà i Sarvisé (1953-2018) junt amb un grup de col·laboradors, Pep Torrent, Francesc Forn, Roser Diaz, Quim Bretxa i d'altres que, per discrepàncies amb la línia política del PSUC sobre la qüestió nacional, passaren a militar al PSAN l'any 1974.

Context històric

L'any 1975 Arenys de Munt tenia 4.256 habitants, era

un poble força endogàmic, la seva geografia hi ajudava, enclotat i amb dues carreteres, una l'enllaçava amb el mar i l'altra que portava a Vallgorguina, Sant Celoni. Amb una notable indústria tèxtil, i una agricultura d'arbres fruiters i vinya. El poble vivia en un sistema neocaciquista, Eren les 5, 7 famílies que al llarg del temps han controlat les relacions econòmiques, polítiques, socials al poble, mitjançant una xarxa d'influència econòmica i l'ocupació d'espais de decisió a l'Ajuntament.

Els butlletins de *Nació* es repartien a la nit per sota les portes, procurant d'esquivar el sereno. Se n'imprimien uns 100 exemplars.

Després de 36 anys de dictadura militar, amb la mort del general F.Franco, s'obria un període d'incertesa política, caracteritzat per la pugna dins del mateix sistema entre aperturistes (reformistes) i continuistes que no entenien que perquè l'Estat espanyol fos acceptat a Europa, calia donar una aparença de democràcia, és a dir, canviar les formes, a fi i efecte, que res de fonamental canviés en l'estructura de poder de l'Estat. A aquesta situació s'hi afegia la fam de llibertat d'una part de la població, estudiants, professions liberals, que no havien viscut la guerra i per tant no tenien la por dels seus pares, avis, i participaven en la lluita antifranquista.

Així, a la sortida de la Dictadura ens trobem en un context internacional de viratge cap a l'esquerre, de caiguda de Dictadures: Revolució dels Clavells a Portugal, Caiguda de la Dictadura dels Coronels Grècia, derrota de la guerra imperialista dels EUA al Vietnam

Any 1974

25 d'abril Revolució del Clavells a Portugal

29 de juliol. Junta Democràtica d'Espanya. PCE. CCOO. PTE. Partit Carlí. Partido Socialista Popular. 2 de març. És executat al garrot vil, l'anarquista Salvador Puig Antich.

maig. Es forma el PSAN p

Caiguda de la Dictadura dels Coronels (1967-1974) a Grècia

8 de juliol. Aturada a 85 empreses al Baix Llobregat Fundació d'Unió de Pagesos

5-10 octubre. Vaga i tancament de la SEAT setembre. Fundació de CDC.

Any 1975
 gener. Vaga a la SEAT
 gener. Congrés de Cultura Catalana
 abril. Derrota dels EUA a la Guerra del Vietnam
 27 de setembre. Execucions de 2 militants d'ETA i 3 del FRAP
 octubre. Marxa Verda dels marroquins, sobre el Sahara ocupat pels espanyols.
 5 desembre. Arias Navarro President del Govern. La continuïtat franquista
 23 desembre. Creació del, Consell de Forces Polítiques de Catalunya (CFPC).

Declaració programàtica de les CAC

a).- Són independents de tot partit polític, òrgan religiós o entitat social.
 b).-Només seguiran les orientacions i directrius que siguin aprovades majoritàriament en el si d'una reunió general o de representants constituïts en comissió, la minoria no està obligada a acceptar les decisions acordades
 c) .- Es caracteritzen per la seva oposició al franquisme i a tot sistema, medi o fi, totalitari, opressiu o alienador, i per la seva voluntat de conscienciació col·lectiva.
 Creiem que al poble català, no li queda altre sortida que la d'organitzar-se a l'entorn dels principis programàtics de l'Assemblea de Catalunya

Les CAC es proposen com a línia de treball:

- 1.- Fomentar tota activitat social, cultural i política de signe popular i democràtic.
- 2.- Denunciar repressions, arbitriarietats i injustícies
- 3.- Donar suport a la classe obrera en les seves lluites reivindicatives, econòmiques, sindicals i de classe.
- 4.- Reclamar els drets de vaga, reunió, associació, ma-

nifestació, expressió i crítica.

- 5.- Defensar el moviment dels estudiants, contra una universitat classista, i anacrònica.
- 6.- Actuar a favor de l'amnistia de tots els presoners i exiliats polítics i socials.
- 7.- Impulsar la conscienciació nacional catalana.
- 8.- Propugnar la necessitat de nacionalitzar els mitjans de producció.

Contingut dels butlletins

Número 1, agost del 1974. Què són les CAC. El problema de les escombraries. Anàlisi del moment polític, Arias Navarro i "el espíritu del 12 de febrero"

Número 2, setembre del 1974. Onze de setembre. El fet nacional català. L'ensenyament defectuós a les "Escuelas Nacionales". La Comissió Coordinadora de Forces Polítiques de Catalunya (CCFPC). Els punts bàsics de l'Assemblea de Catalunya (AC). Comentari sobre un cicle de conferències sobre sexualitat. La guerra de la sotana (sobre les idees retrògrades

en el clergat)

Número 3, octubre del 1974. La cultura popular i la cultura com a instrument d'opressió(la cultura catalana com a element desalienador, enfront la cultura oficial centralitzadora i despersonalitzadora. Definició d'un Conveni col·lectiu. Reunió de 100 treballadors del ram del metall al local de la "Organización Sindical" a Calella, per debatre problemes del món del treball.

Número 4, novembre del 1974. La capçalera passa a dir-se, Òrgan d'expressió popular. A l'editorial i

d'acord amb les instruccions de la Comissió Permanent de l'Assemblea de Catalunya, es proposa una descentralització geogràfica i sectorial, i el perfeccionament de les estructures de coordinació, amb la constitució d'assemblees comarcals i intercomarcals. Cal superar el marc de les CAC i anar a la constitució d'una assemblea local. L'única obertura possible: el

trencament. Un canvi

basat en el trencament amb les anteriors estructures, i la creació d'òrgans provisionals de poder. Celebració del Vè centenari del primer llibre en català. La política feixista (la majoria silenciosa). Una Festa Major, sense consultar la gent sobre la programació

Número 5, sense data d'edició. Suposem pel contingut dels articles, que pot correspondre al gener del 1975. Notícia sobre l'asfaltament de la Riera, no el soterrament, el seu cost i les diverses opinions sobre el tema. Consideracions sobre el Conveni provincial del Metall. Carta desde una carcel española. Descripció de les tortures a les que foren sotmesos els detinguts per l'atemptat amb bomba a la cafeteria "Rolando" del Carrer Correo de Madrid, el 13 de setembre del 1974. Atribuïda a ETA Va Assemblea. Fou detinguda entre d'altres persones, Eva Forest, vinculada al PCE. Assemblea a Calella de treballadors del ram del metall

Número 6, sense data d'edició. Podem suposar que correspon al febrer del 1975. Reproducció d'un document de la Junta de Govern del Col·legi de Doctors i Llicenciats de Catalunya i Balears, del 25 de febrer del 1975, sobre la llengua, la cultura catalana i el dret a l'autodeterminació Informació sobre l'augment del cost de la vida i la inflació Cap a un sindicat obrer, català, unitari i independent. Article contra la pena de mort. Recordant Pompeu Fabra. Article signat per Joan Alavedra.

Conclusions

Amb l'anàlisi dels 6 butlletins de Nació, podem tenir una visió de com es vivia l'antifranquisme en un po-

blet del Maresme, després de la mort del dictador, i a inicis de la Transició.

Al llarg dels butlletins observem com les directius polítiques són les de l'Assemblea de Catalunya, aleshores òrgan hegemònic dins la política catalana. Volem fer esment de l'interès que demostra la publicació en seguir les activitats del moviment obrer, el ram del metall, a la comarca.

Notem una voluntat culturalista en els butlletins. Així, trobem 3 articles inusualment llargs en una publicació d'aquestes característiques, són als números, 3,4,6, tracte respectivament de cultura popular catalana, del Vè Centenari del primer llibre en català, i d'una recordança del mestre Pompeu Fabra. Podem entendre aquest interès cultural, d'una banda per la procedència dels redactors dels butlletins, alguns són estudiants universitaris, i després per la seva militància al PSAN, organització amb un Front Cultural molt actiu.

Amb aquestes ratlles, volem retre un homenatge a aquell grup de militants que, després de 40 anys de dictadura s'esforçaren en aconseguir una societat nacionalment lliure i la democràcia econòmica com a base per a una societat justa.

Agraïments.

Vull agrair a en Francesc Forn, president del Col·lectiu pel Museu Arxiu, que m'hagi facilitat els 5 números de Nació; a la Teresa Missé, responsable de l'Arxiu Missé, que pogués consultar el primer número de Nació; A en Quim Bretxa per les seves valuoses indicacions.

En escriure sobre el Centre Democràtic d'Arenys de Munt, volem agrair a Montserrat Batista Alsina la seva donació de l'estendard de la *Coral La Confianza* del Centre Democràtic, així com documentació i cartes enviades des del front (guerra de 1936-1939) d'un dels seus familiars.

Rebi el nostre agraïment amb el desig que serveixi d'exemple per tots els qui vulguin conservar documentació familiar o algun element del patrimoni cultural i que, amb el seu lliurament al Museu Arxiu, tindran la seguretat que seran custodiats i preservats per al futur.

CENTRE DEMOCRÀTIC D'ARENYS DE MUNT (1885-1912)

Elies Surroca i Campàs

Al començament de la dècada dels noranta del segle XIX, els encarregats de programar i organitzar actes culturals-recreatius a Arenys de Munt eren, per una part els dos locals que ja anaven funcionant des de feia temps: Can Cavall i El Siglo, i per altra banda, les germandats de Sant Joan, de Ntra. Senyora del Remei i la de Sant Jaume (encara que aquestes, només celebraven el dia del seu patró). L'any 1895, l'entitat Centre Democràtic, de tendència més aviat republicana-liberal, i que ja feia deu

cràtic), va inaugurar el seu propi local a la rambla Jalpí, 9 – a on l'any 1913, s'hi instal·laria el Centre Moral – i que fou decorat per en Joan Artigas. L'acte va estar animat per l'orquestra Els Tells de Mataró i la direcció de l'entitat organitzà un servei de tartanes que sortien cada 5 minuts cap a Arenys de Mar. També aquest mateix any es van constituir al poble, dues noves societats de caràcter polític-cultural: El Circol Lliberal Monarquich (El Circulo Liberal Monarquico), formada per la majoria de botiguers i in-

Part central de l'estendard de la Coral La Confianza del Centre Democràtic

anys que havia estat constituïda - però no ens consta que tingués cap mena d'activitat social fins aleshores - organitzà el seu primer acte al cafè El Segle (can Ton) el dia 7 d'abril, amb una sèrie d'actuacions culturals: Concert de la coral La Esperanza dirigida per l'Agustí Vinyas, recitacions poètiques per l'Emili Torras, dissertació de caràcter educatiu per en Jaume Gironès, sessió musical amb en Josep Missé, Josep Torrents i Joan Matas a la guitarra, i els germans Oms a la bandúrria i guitarra. Clausurà l'acte el poeta Joan Riba (de can Betlem de la Roba). El president de l'entitat era en aquells moments, en Jaume Torres.

A l'any següent i per la Festa Major, el Centre Democràtic (el nom oficial era però, el de Centro Demo-

industrials locals, que s'establí a la sala Tívoli de Can Cavall, propietat d'en Massip; i per altra banda, el Casino Lo Progrès Arenyenc (també anomenat, Porvenir) que establí la seva seu social al primer pis del cafè El Segle o El Siglo, on anteriorment hi havia el Centre Democràtic. Els anys següents les tres societats, van competir, per tal de veure quina d'elles organitzava els actes més lluïts. Normalment, acostumaven a contractar les mateixes orquestres: el Centre Democràtic, l'orquestra Els Tells de Mataró; el Cassino Progrès, La Vella de Santa Coloma i per part d'El Circol Lliberal, Los Moras de Mataró. També, cal deixar constància que el local de Centre Democràtic va ser el primer lloc on es van començar a projectar pel·lícules mudes, a partir de l'any 1901. Poc després, en 1906, en Ton

del Segle (ca la Tereseta) ja va oferir sessions de cinema amb caire comercial i amb llicència municipal.

L'any 1906 el Circol Lliberal cedí el seu lloc, com a entitat representativa de la burgesia local al Casino Industrial (o Societat Industrial Recreativa), que en 1907 establí el seu local social al Cafè Sellès (actual edifici de l'Ajuntament), mentre que la Societat Porvenir Arenyense i el Centre Democràtic continuaven al mateix lloc. Al bar de can Cavall (actualment Centre Moral), que en 1907 havia passat a mans d'un grup, encapçalats per en Valls Parera, que era un enemic declarat de l'alcalde Vernis, hi van fundar el Centre Nacionalista, auspicat per l'Augusto Borràs de Jalpí. Per cert, el 1908 va ser l'any que es va veure una festa del Remei més lluïda, a causa de la rivalitat que es va establir entre la dreta monàrquica de la Societat Industrial i els republicans lliberals del Centre Democràtic.

El 1912 en Josep Colomer va comprar el local del Centre Nacionalista - a causa de la greu situació econòmica de l'entitat - i condicionà l'edifici instal·lant el cafè a la planta i la sala per fer teatre i ball a la planta superior. El local passà a nomenar-se "Saló Familiar" (més tard, conegut per Can Corrioles), convertint-se en un espai de referència del progressisme local. S'inaugurà el teatre amb l'obra Aucells de pas, a cà-

Revers de l'estendard

Segell de la Coral Euterpense La Constancia

rrec d'una acreditada companyia de Barcelona. El mes de desembre de l'any 1912, es va dissoldre definitivament la societat Centre Democràtic, que tantes tardes de ball, sessions de teatre i recitals de les seves corals havia ofert als veïns i veïnes d'Arenys de Munt.

Des de l'any 1913 la nova entitat "Centre Moral", auspicada per l'església i els seus seguidors més preocupats per la cultura i les festes populars del poble, van agafar el relleu. Van llogar el local al seu propietari, en Josep Planas, van comprar el mobiliari que era propietat d'en Joan Riba, i així va néixer l'entitat Centre Moral. El cessament de l'activitat del Centre Democràtic, però va coincidir amb el ressorgiment del cafè Sellès amb l'entitat Unió Arenyense (anteriorment Casino Industrial) que van comprar la casa del costat, per tal d'ampliar l'oferta d'oci amb una nova sala de ball.

UNA APROXIMACIÓ ALS CATALAUNIS

Gustau Adzerias Causi

M'apassiona l'història, millor dit la recerca, poder estirar el fil de qualsevol fet, obrir portes per veure que s'amaga al seu darrere, és genial. No parlo de fer descobriments inèdits, que deu seu el summum dels plaers intel·lectuals, sinó de troballes que un desconeix. Peces que encaixen com en un puzzle.

Un exemple d'estirar el fil: quan estudiava la nissaga dels Arquers de Goscons, vaig trobar un petit escrit que explicava una llegenda que lligava a un membre d'aquesta família amb la mítica Joana d'Arc, per curiositat vaig estirar aquest fil. Vaig descobrir a la nostra Violant d'Aragó, a Joana, l'heroïna de la Guerra dels Cents Anys,... i un vincle molt llunyà que podria ser l'origen de la llegenda esmentada. Aquest període de l'història europea està farcit de controvèrsies, i una d'aquestes, cridà la meua atenció, el nom del poblet en que la Donzella va néixer i es va criar, segons els historiadors *acadèmics*, o el lloc a on va ser criada, segons el historiadors *crítics*: el poble de Domremy-sur-Mosa, avui dia Domremy la Pucelle (1). M'interessà conèixer l'origen del nom d'aquesta comuna, i sorpresa, tenim dues versions de l'origen de Domremy, els *acadèmics* diuen que ve de *Dominus Remigius*, Sant Remi al famós bisbe que hauria batejat i coronat Clovis rei dels Francs a Reims. Però el *crítics* afirmen que ja existia abans de l'època romana i sant Remi va viure entre els segles cinquè i sisè, i no podia donar el seu nom a un poble abans de néixer.

Per no allargar més aquesta introducció direm que segons el *Diccionari enciclopèdic de Joana d'Arc*, de Pascal Raphael Ambrogi i Domini-que Le Tourneau, diu que el nom prové de *Dunum Remii*, un eminent poble cèltic dels Rems ...

El poble celta (2) estava compost per moltes tribus o clans, amb un alt grau d'independència entre elles. Ens fixarem amb els seus veïns del sud, assentats entre els rius Marne i el Sena: Els Catalauni. El nom de Catalauni sonava molt familiar. Havia llegit que el rei dels huns, Àtila, fou derrotat en un lloc anomenat *Champs Catalauniques*, i més per tradició que per història estava situat en el lloc d'assentament de la tribu celta dels Catalauni. Intuí que valia la pena estirar d'aquest fil.

La recerca em portà a obtenir un llibre dels his-

toriadors i arqueòlegs francesos Fabien Régnier i Jean-Pierre Drouin, titulat *Els pobles fundadors en l'origen de la Gal·lia* (3), i en el seu catàleg de tribus que formaren el poble celta, hi trobem l'entrada *Catalauni (Catuvellauni)* i diu: "Petita tribu celta de la Gàl·lia al sud de Bèlgica que va ocupar la part sud-est del departament del Marne i el nord de l'Alt Marne, cap a l'any 300 aC. procedent de la riba dreta del Rin". La seva etimologia seria *Catu-Vellau-ni* (del celta *Catu*, combat i *Vel-launi*, el millor), que voldria dir "el millor en combat".

L'arribada al territori ocupat pels Catalaunis, del també poble celta dels Belgae, va alterar l'equilibri en aquest territori i va obligar als catalaunis a expandir-se cap al nord i cap al sud, per establir noves colònies. Cap al nord arribaren a la Gran Bretanya, i agafaren el nom de *Catuvellaunt*, i una de les seves ciutats fou Vêrulanum (Weathampton), i cap al sud haurien arribat a les terres peninsulars (els Catalaunit) i haurien donat origen a l'actual Catalunya.

Si els catalauni fossin un dels pobles fundadors de l'actual Catalunya, això allargaria un miler d'anys o més la història de la nostra nació.

Com que aquesta hipòtesi l'he trobat molt forta, he continuat estirant del fil.

El primer entrebanc ha sigut constatar que del poble celta pràcticament no existeix documentació escrita, segurament per motius religiosos. I les fons primàries han de ser greges o romanes, però a part d'aquestes, he trobat moltes referències una mica més modernes (segles VII a XVIII), en què relacionen la tribu o clan del poble celta dels Catalaunics amb la Catalunya actual. El tema resulta molt extens, perquè troben moltes cròniques, mapes, itineraris,... i l'extensió d'aquest petit article no permet gaires floritures, per això avui ens centrarem en els mapes.

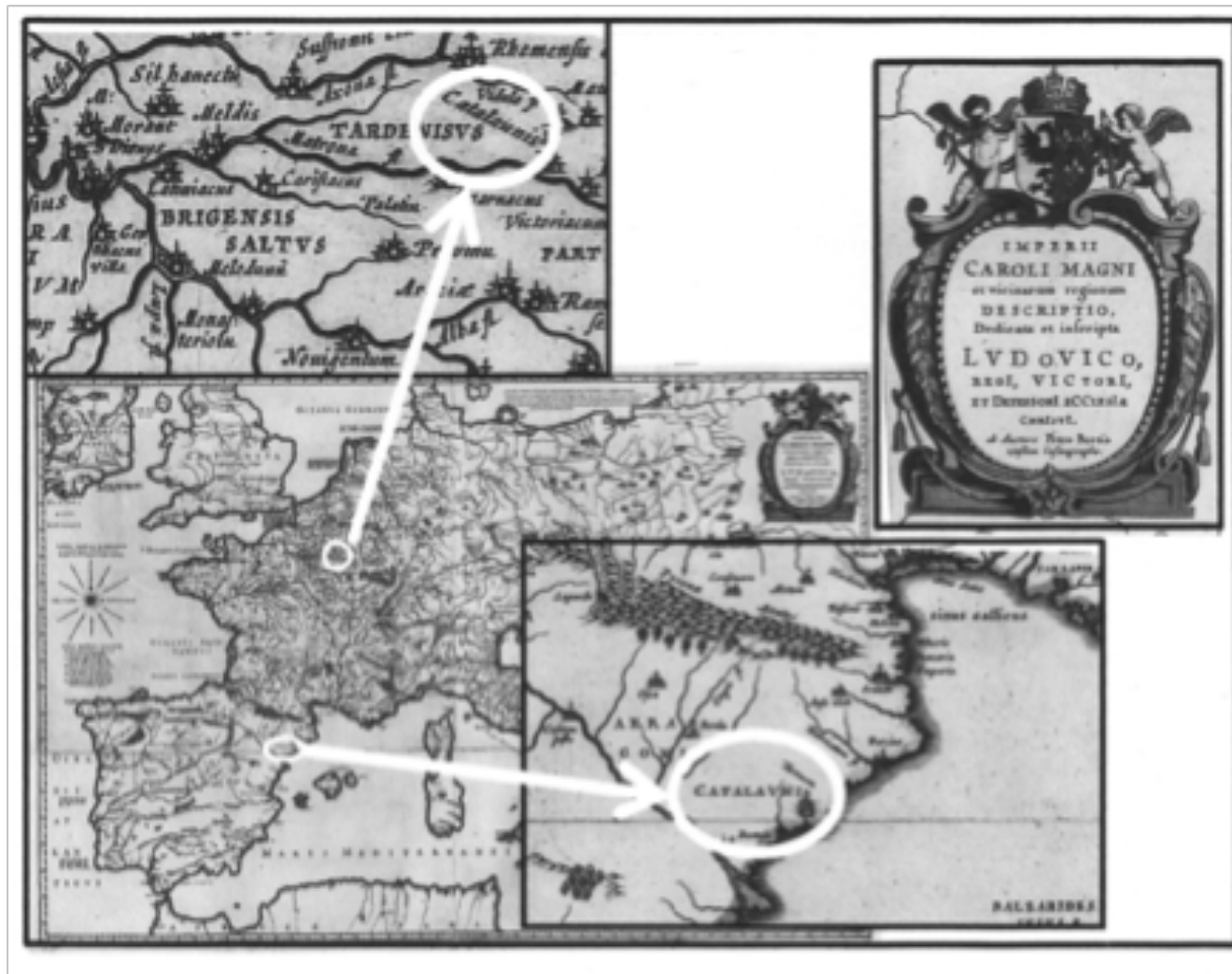
Indicarem en primer lloc, el que m'ha permès fer el muntatge que adjuntem, per veure que en un mateix mapa apareixen el dos catalaunis, un a Gal·lia i l'altre a la península, Es tracta d'un mapa històric que recrea l'Europa de temps de Carlemany (742 - 814 dC), tal com era concebuda al segle XVII, que

porta per títol *Imperii Caroli Magni et vic vicinarum regionum Descriptio, dedicata et inscripta Ludovico, Regi, Victori Et Defensori Ecclesiae Christi...*, obra de Petrus Bertius, cosmògraf de la cort de Lluís XIII de França, i del cartògraf Willem Jansz Blaeu. Aquest document fou publicat, per primera vegada, al Novus atlas, imprès a Amsterdam, Holanda, l'any 1634.

També existeix un mapa titulat *Imperium Caroli Magni* (1657), És un mapa que reproduïx l'Europa en temps de Carlemany, és a dir, que estariem parlant de l'Europa dels segles VIII-IX hi podem apreciar perfectament

Ja hem vist la naturalitat amb què els millors cartògrafs dels segles XVII i XVIII associen, de manera explícita, l'ancestral poble dels catalauni de la Gàl·lia amb la Catalunya peninsular, i es correspon amb la mateixa normalitat amb què ho feien alguns dels millors historiadors dels segles XV - XIX i, fins-i-tot, d'alguns experts del segle XXI.

En aquest sentit, no deixa de ser sorprenent l'obsessiva negativa d'alguns *acadèmics catalans moderns* a considerar que existeixin relacions de "parentesc" amb el poble dels antics catalauni

com l'autor del mapa, el cartògraf holandès Johannes Janssonius, (Arnhem 1588 – Amsterdam, 1664), hi associa Catalunya i el poble dels Catalaunics de la Galia.

Un altre mapa històric és de Didier Robert de Vauquondy (1723 - 1786), qui fou el geògraf del rei Lluís XV de França, en què també s'estableix una relació terminològica evident entre els punts geogràfics de Catalauni (Châlons) i la zona de l'actual Catalunya.

I en podríem citar molts més, una pacient cerca per internet els podem trobar amb alta resolució.

ni de la Gàl·lia i els catalans, per raons que sospitem són més de caràcter polític que no pas científic.

Novembre 2020
Any de pandèmia

- (1) Comuna francesa situada al departament dels Vorges a la Lorena.
- (2) Poble indo-europeu, que els grecs anomenaren Celtes i els romans, Gals.
- (3) *Les Peuples fondateurs a l'origen de la Gaula*. Edicions Yoran embaner. 2012.

LA PANDÈMIA DE GRIP ESPANYOLA A ARENYS DE MUNT (1918-1919)

Francesc Forn i Salvà

1. La pandèmia de 1918 i 1919

Ara que és temps d'epidèmia, cal recordar la darrera gran pandèmia que ens va afectar de ple i que tantes similituds té amb la que estem patint.

L'any 2013, l'Enric Garcia i en Manel Coll van elaborar un treball de recerca, tutorat per mi mateix sobre la pandèmia de 1918 i 1919, treball que va ser mereixedor del Premi Brenda Hudson d'aquell mateix any. Del seu excel·lent treball, n'extrauré les dades més significatives per elaborar aquest article.

Aquella pandèmia, d'abast mundial, va rebre el nom no gaire encertat de grip espanyola, com si el contagi només hagués afectat la població espanyola o s'hagués iniciat a l'Estat espanyol. El fet que la malaltia s'iniciés durant els darrers mesos de la Primera Guerra Mundial, amb les agències de notícies de la majoria de països sotmeses a una estricta censura, per no donar informació a l'enemic, va provocar que cap mitjà de comunicació informés d'aquella pandèmia de grip que estava causant una mortalitat extraordinària. Els diaris espanyols, en canvi, donat que l'Estat espanyol s'havia mantingut neutral davant del conflicte, donaven puntual informació del contagi i del nombre de morts, provocant l'errònia impressió que només el territori espanyol era l'afectat.

La grip espanyola és considerada una de les pandèmies més letals de la història de la humanitat, ja que hom creu que va causar entre 50 i 100 milions de morts arreu del món. Cap regió se'n va escapar. A Catalunya i a Arenys de Munt el contagi va afectar de ple.

2. La malaltia

La pandèmia de grip espanyola fou causada per una branca del virus H1N1, un virus molt violent que va afectar sobretot la gent jove i els adults. Hom calcula que el 99% dels morts a causa de la pandèmia van ser persones menors de 65 anys; i que més de la meitat de les defuncions van correspondre a joves i adults (Garcia i Coll, 2013: 7).

Els símptomes de la malaltia eren febre alta, fatiga, vòmits i ofegament, acompanyat d'hemorràgies del nas, estómac i intestí. La causa de la defunció

apuntada pels metges fou la de pneumònia gripal o broncopneumònia gripal. La presència de taques fosques a la pell, sobretot als peus, indicava la manca d'oxigen que patien els malalts, els quals acabaven morint per asfíxia. Quan el nostre cos s'enfronta a un virus tan agressiu, es produeix un desequilibri en el sistema immunològic, el qual genera una gran quantitat de cèl·lules immuno reguladores anomenades "citoquines". Quan aquestes cèl·lules es concentren en un sol lloc, com els pulmons, el resultat pot arribar a ser fatal.

La pandèmia, amb origen als EUA, s'expandí sense aturador per tots els països del món.

3. La pandèmia arreu del món, en dues onades

Els primers casos de grip van aparèixer el mes de maig de 1918 a les casernes militars de Kansas, al cor dels EUA, des d'on es va expandir ràpidament per tot el territori americà. Els moviments de tropes americanes cap a Europa amb motiu de la Primera Guerra Mundial, van portar el contagi al vell continent, primer a França, des d'on s'escampà cap a Alemanya i els països mediterranis. Aquesta primera onada es pogué confondre amb una epidèmia més de grip estacional, tant pels seus símptomes com per la seva virulència.

El mes d'agost d'aquell mateix any de 1918, però, es donà una segona onada de l'epidèmia, molt més agressiva i mortífera, provocant una altíssima mortalitat sobretot entre els mesos de setembre, octubre i novembre. Altre cop, des dels EUA, però també des de França i Sierra Leone, a l'Àfrica, el contagi es propagà ràpidament arreu del món. Els principals propagadors foren els soldats contagiats a les trinxeres que foren traslladats a hospitals amb trens, afavorint el contagi de la malaltia. Aquest cop els més afectats foren els joves entre 20 i 40 anys. Després d'una tercera onada a principis de 1919, el contagi va desaparèixer ràpidament.

Hom calcula que van morir entre un 10 i un 20% de la població contagiada. En res va ajudar el sistema sanitari molt deficient en nombrosos països, la pobra

alimentació de bona part de la població, així com la impossibilitat d'efectuar un aïllament efectiu de les persones infectades. Els càlculs més aproximats, donades les dificultats dels recomptes a molts països, assenyalen una forquilla d'entre 50 i 100 milions de defuncions. A l'Índia es comptabilitzaren 17 milions de morts., als EUA van ser entre 500.000 i 675.000, a França més de 400.000, a l'Estat espanyol uns 300.000... Les xifres, però, degueren ser força superiors, atesa la poca cura en el control estadístic de les defuncions i la dificultat sovint d'emetre un diagnòstic encertat

4. La pandèmia a Catalunya

L'absència d'estudis sobre el tema, juntament amb la manca de registres acurats sobre la causa de les morts, fan que les dades que puguem aportar no siguin gaire fiables pel que fa al global de Catalunya. La població catalana l'any 1918 era d'unes 2.300.000 persones. El nombre de persones infectades a Catalunya pogué rondar les 750.000, mentre que el nombre de defuncions oscil·là entre les 20.000 i les 30.000, un nombre força alt si tenim en compte que es produïren bàsicament en dos mesos, octubre i novembre de 1918.

La situació sanitària a Catalunya, força deficient a començament de segle, juntament amb un coneixement mèdic insuficient de la malaltia (es desconeixia l'origen víric de la malaltia), provocaren una alta mortalitat i un descontrol en els àmbits sanitaris durant els mesos del contagi. La malaltia fou tractada com una epidèmia més de grip, ja que no hi havia remeis farmacològics per tractar-la. Nombrosos locals i llocs públics foren tancats. L'objectiu prioritari va ser l'aïllament i la quarantena dels malalts, molt difícil per la gran afectació de la malaltia i la poca capacitat dels hospitals. Poca cosa podien fer els metges i les Juntes Locals de Sanitat

davant l'allau d'infectats pel virus.

Josep Pla en el seu Quadern gris (J. Pla, 1983) ens ofereix un testimoni de primera mà de la pandèmia. "1918. 8 de març. Com que hi ha tanta grip han hagut de clausurar la Universitat (...). 18 d'octubre. La grip fa terribles estralls. La família ens hem hagut de partir per anar als enterraments. A la Bisbal, hi ha hagut el de Marià de Linares. A Palafrugell, el d'una filla de divuit anys (una flor de criatura) de la família S. He anat a la Bisbal. Del carrer se sentien els plors. Plors a la casa i a l'escala del pis. Impressionant espectacle, que contrasta amb l'aire mudat de la gent –un aire que, en sentir els plors s'encongeix automàticament, es torna pansit i enfonsat. Aquestes manifestacions de dolor ho transformen tot i fins el paisatge sembla diferent (...). 22 d'octubre. La grip continua matant, implacablement, la gent. Aquests últims dies he hagut d'assistir a diversos enterraments". (J. Pla, 1983: 71, 306 i 310).

Les trobades i reunions, fossin als enterraments o en els transports de passatgers afavoriren el descontrol de la pandèmia.

5. La pandèmia a Arenys de Munt

El cens de 1910 atorgà a Arenys de Munt 3095 habitants, mentre que el de 1920 mostrà un descens de la població fins als 3010 habitants. La disminució del nombre

Imatge d'un hospital a Oakland als EEUU

d'habitants, deguda en part a la mortalitat de la grip espanyola, el que realment reflecteix és un estat de crisi econòmica i social permanent.

Els dos metges del poble, Josep Maria Arnaus Però i Josep Maria Bayer de Falgàs poca cosa pogueren fer per aturar l'escomesa de la malaltia. Els malalts reclosos a casa pogueren rebre l'atenció dels familiars, a costa però del risc de contagi, ja que l'aïllament resultava impossible. La manca de remeis farmacològics, ja que es desconeixia l'origen víric de la grip, va fer que es fessin servir sobretot remeis casolans i tradicionals, com algunes infusions de plantes remeieres.

El nombre de defuncions a Arenys de Munt mostra aquest repunt l'any 1918.

Any 1915: 54 defuncions

Any 1916: 53 defuncions

Any 1917: 62 defuncions

Any 1918: 87 defuncions

Any 1919: 37 defuncions

D'aquestes 87 defuncions de l'any 1918, 39 es varen concentrar al llarg del mes d'octubre, 16 de les quals van ser diagnosticades com a pneumònia gripal i 3 com broncopneumònia. El mes de novembre el nombre de defuncions es reduí fins a 13, de les quals 4 foren de pneumònia gripal i 2 de broncopneumònia. La majoria de defuncions varen correspondre a la franja d'edat de 20 a 40 anys (Garcia i Coll, 2013).

Davant d'aquell panorama el consistori presidit per Ramon Vernis Vergés prengué la decisió de no celebrar la Festa Major de Sant Martí d'aquell novembre de 1918, un fet sense precedents que reflecteix la gravetat de la situació. L'acta del ple és prou explícita:

“Acto continuo expuso el Sr. Presidente que el

Consistorio debía preocuparse del estado de intranquilidad que sufre nuestra villa por la aparición de la pandemia llamada “gripe” que tantos estragos está haciendo y que lleva la miseria y el desconsuelo a muchas familias. Con tal motivo, puestos los Consejales de acuerdo después de haber deliberado sobre lo expuesto por dicho señor, acordaron por unanimidad lo siguiente:

1. Que no celebrará ninguna clase de festejos durante la próxima fiesta mayor, invirtiendo la cantidad que por dicho concepto gastaba, y si fuese necesario en mayor cantidad en auxiliar a las familias necesitadas.
2. Hacer un llamamiento a los Sres. Médicos de la localidad para que indiquen los materiales de desinfección necesarios para la desaparición de dicha epidemia y pedirlos a quien corresponda.
3. Que el Sr. Presidente se entreviste con el Sr. Cura Párroco para dichos Sres., junto con otros que se nombrarán, se constituyan en la Junta la cual se encargará de recoger fondos de las clases pudientes para invertirlos en lo que se propone en el 1º de dichos acuerdos”. (AHMAdeMunt, Actes dels plens de l'ajuntament 1.12b)

L'impacte de la malaltia fou molt més fort del que les dades reflecteixen, L'impacte psicològic fou realment important, tant pel nombre de defuncions concentrades en el mes d'octubre de 1918, com pel fet d'afectar sobretot les edats joves de la població.

Aquella pandèmia es va superar, potser per la mateixa immunització de la població, potser per una mutació del mateix virus cap a formes menys agressives. El record de l'epidèmia es mantingué durant molts anys com una amenaça latent que es podia repetir en qualsevol moment.

LA CONSTRUCCIÓ DE LA NOVA ESGLÉSIA DE SANT MARTÍ D'ARENYS (1531-1544)

Francesc Forn i Salvà

1. Un temple nou per a un poble en expansió

El procés de construcció de la nova església de Sant Martí d'Arenys el trobem minuciosament detallat en el llibre de Josep Maria Pons i Guri, *Un siglo de arte religiosos en San Martí de Arenys*, editat l'any 1944 amb motiu dels 400 anys de la consagració del temple. El llibre de Pons i Guri, un treball impecable de recerca històrica, continua essent tot un referent per als estudis d'història del nostre poble i del nostre país. Les seves aportacions han constituït i constituïran la base sobre la qual hem elaborat els nostres estudis i, per descomptat, la d'aquest article.

Al llarg del primer terç del segle XVI, la parròquia de San Martí d'Arenys anà incrementant la seva població gràcies a les noves possibilitats que oferia el treball de la terra, a l'interior, i el comerç marítim al barri de ribera. El fogatge de 1515, tot i tenir una escassa fiabilitat, atorgà al terme parroquial de San Martí 61 focs (entre 244 i 366 habitants). Amb el nou fogatge de 1553, el nombre de focs s'incrementà fins a 121 (entre 484 i 726 habitants) (1), mentre que l'any 1560 es comptabilitzaren 150 llars habitades (entre 600 i 900 habitants) (2). El creixement demogràfic fou innegable, un increment propiciat també per l'arribada força massiva de *súbdits del rei de França*, fugint de la misèria econòmica i de les guerres de religió del veí Estat francès.

Des de la construcció del nou campanar (1514-1521), adossat a l'església romànica, els dirigents locals veien cada cop més la necessitat d'aixecar un nou edifici religiós, més espaiós, de més categoria i més d'acord amb l'estil gòtic tardà, *a la moderna*, que es manifestava en les esglésies que s'anaven construint als pobles de l'entorn: l'església de Sant Julià d'Argentona (1514-1521), la de Sant Iscle i Santa Victòria de Dosrius (començada l'any 1526) o la de Sant Genís de Vilassar (iniciada l'any 1511) (3).

L'any 1531, deu anys després de l'acabament de les obres del campanar, s'emprenia la construcció d'un nou temple parroquial.

Església de Sant Martí d'Arenys. Pintura de Joan Vila Puig

2. Inici de les obres

Un cop superat el mal tràngol de 1529, amb una escassetat de blat que obligà els obrers a fer-ne una compra important (4), l'any 1531 s'encarilà la construcció de la nova església. "Así apar com XI del mes de agost any 1531 dins lo capítol de la Seu de Barcelona en poder de m^o notari (Pere Ponç Casademunt) (5) se prengueran los capítols de la concordia de mestra Pau Mateu y dels ho-brés de la parròquia

de Sant Martí de Arenys, segons en dit acte se mostra" (6). D'aquesta manera el clavari deixà constància del contracte entre Pau Mateu, prestigiós mestre de cases i Bernat Sala i Toni Riera, obrers de Sant Martí d'Arenys, per a la construcció de la nova església per un import total de 950 lliures (7).

Aquella era una comesa monumental que requeria una quantitat ingent de recursos econòmics tan ordinaris com extraordinaris. La font més important d'ingressos amb què comptaren els obrers per tirar endavant la construcció del temple fou el **vintè** o **redelme**, un impost que ja s'havia implantat per fer front la construcció del campanar, i que gravava bàsicament els productes de la terra (blat, vi, forment, mestall, ordi, civada, faves, cigrons, cànem, lli,...). El **vintè** fou la font de recursos més important que va tenir la Universitat per finançar tota l'obra. També es comptà amb els recursos de l'Obra (drets de terratge, part del delme, arrendament de la carniceria, bacins, els *ous de les dones*, deixes testamentàries,...) (8). Es-

poràdicament, s'hagué de recórrer a un *tall*, un repartiment entre tots els caps de casa de la població, per fer front a una despesa extraordinària. Des del mes de juny de 1531, poc abans del contracte amb Pau Mateu, s'anà lliurant el cobrament del vintè sobre els productes agraris. L'evolució del seu cobrament ens indica que la producció agrària al terme de Sant Martí d'Arenys, gaudí d'uns anys d'especial bonança.

A partir de la signatura del contracte, l'equip de Pau Mateu començà a estudiar el tema i a prendre decisions importants. S'acordà girar l'absis i encarar la portalada principal de cara a la nova plaça pública que es faria entre l'església i la Riera. S'aprofitaria l'espai del vell fossar i de la sagrera i caldria ampliar els terrenys, propietat dels Borrell, per poder encabir-hi el nou fossar i sagrera.

Al mateix temps, un munt de treballadors començaven els treballs per preparar el material necessari per iniciar les obres: trencadors de pedra a les pedreres de Can Bellsoll i de Can Borrell, mestres de la calç que coïen la calç en diversos forns, ferrers per fabricar claus tenir a punt les eines, poaters per construir el pou que abastiria l'aigua necessària, fusters per preparar les bastides i els xindris, esparters per fabricar els cabassos pel transport de material,... Molts dels treballadors de l'equip de Pau Mateu eren occitans, procedents del *regne de França*: mestre Lleonart, mestre en Toni, mestre Joan, Antoni *lo barbut*, el *rei blanc*, en *cul baix*, mestre Esteve,... D'altra banda, des de començament de 1533 començaren a arribar carregaments de pedra arenisca de Montjuïc, procedents de l'equip del reconegut picapedrer Jaume Safont, per a les llindes i les portalades de l'església.

El mes d'abril de 1533, mestre Pau Mateu va senyalar els llindars de la nova església (9). La traça del mestre Mateu contemplava que la vella església romànica quedaria a l'interior del nou temple. Tot i les dificultats per accedir a la vella església a causa de les obres, es podria continuar amb el culte fins que es poguessin celebrar els oficis religiosos en l'espaiosa nau de la flamant nova església. Aquest costum de deixar la vella església a l'interior de la nova, se seguí en diverses esglésies dels entorns, com la de Sant Iscle i Santa Victòria de Dosrius. Aquell costum era també una manera de subratllar la continuïtat espiritual entre la vella església i el nou temple.

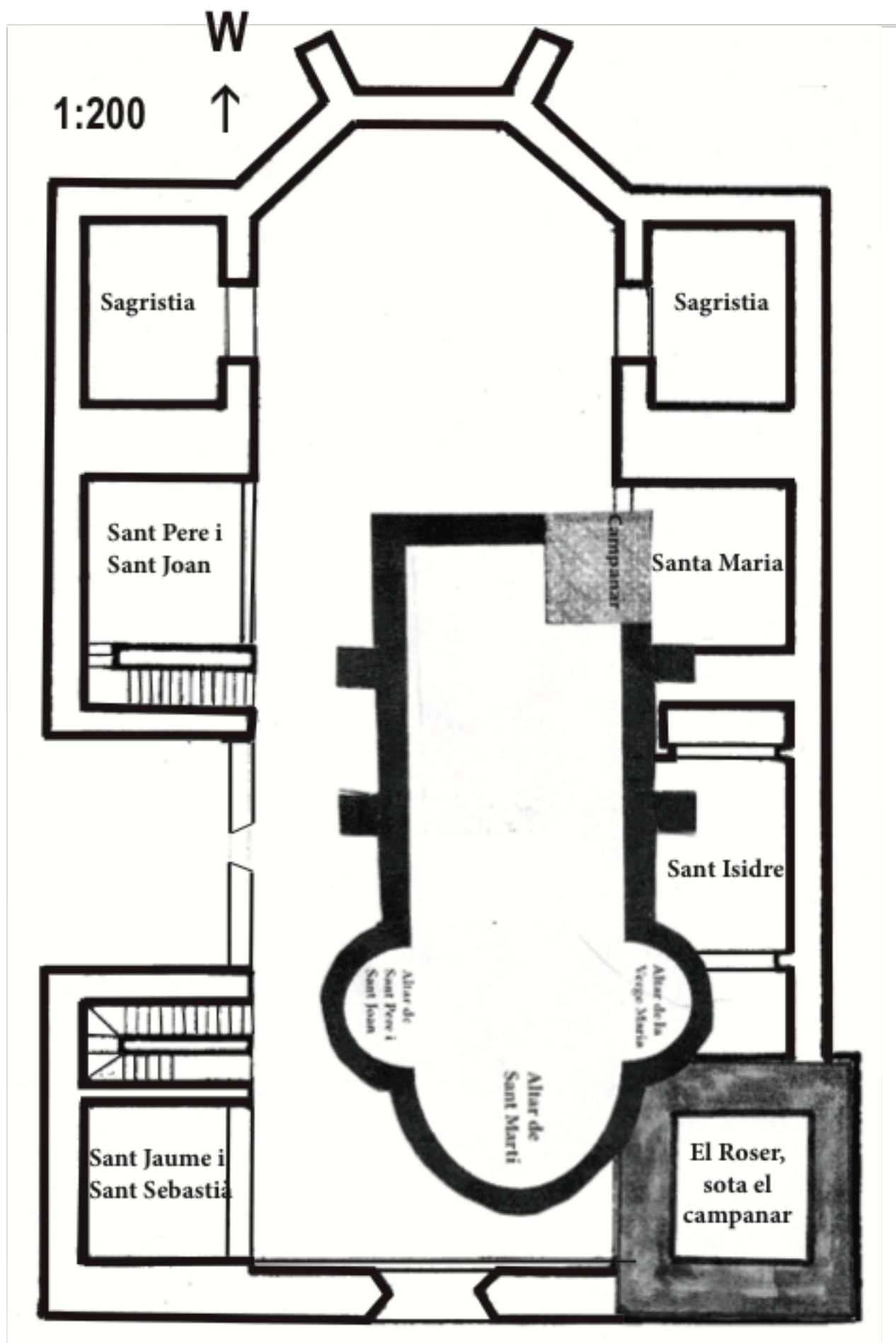
El dia 11 de novembre de 1534, diada de Sant Martí, s'efectuà solemnement l'acte de la col·locació de la primera pedra del nou temple parroquial. "Dia de Sent Martí de l'any 1534, doní yo Johan Salla, clavari, a Gabriel Tria, balla y hober, tres ducats desanous, que havia bastret per donar a mestra Pau Mateu per las hestrenes de la primera pedra que possà en los fonaments de la hesglésia" (10). Podem imaginar l'emoció de tota la gent d'Arenys, batlle, obrers, clavari, prohoms, rector i beneficiats, i tot el poble aplegat per contemplar la col·locació de la primera pedra, una pedra que degué guardar en el seu interior diferents objectes de l'època. Aquell va ser un acte simbòlic i transcendental per al futur de la població. La nova església començava a ser una realitat.

El Pare Etern, clau de volta, obra de Jaume Safont

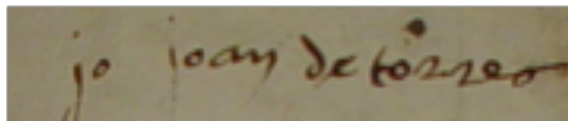
3. El transcurs de les obres fins a la consagració

Des de la col·locació de la primera pedra, els treballs es van accelerar. El trencament de *pedra borda* i els carreus granítics obtinguts de les pedreres del terme, així com el treball ininterromput als forns de calç,

La nova església deixà al seu interior l'església romànica. El mur nord de la vella església fou aprofitat com a mur interior. El fonament de la paret sud serví, a final del segle XVII, per a la construcció de la cripta central

proporcionaren el material bàsic per anar aixecant els murs del temple. Al mateix temps, anaven arribant constants partides de pedra de Montjuïc dels treballadors de Jaume Safont, com eren els brancals, les llindes, claus de volta,...

Signatura de Joan de Tours

L'església vella, en la qual se seguí celebrant el culte, també resultà afectada per les obres ja que la paret que mirava al nord, s'aprofità com a mur interior del nou edifici, cosa que provocà que s'anés desmuntant. En la seva visita pastoral, el 23 de novembre de 1539, el bisbe Joan Margarit i Requesens constatà que les obres estaven pràcticament enllestides. A l'efectuar la revista dels altars de la vella església, el bisbe afirmà que dita església quedava oberta a causa de les obres i que tant l'altar de Sant Joan i Sant Pere com el de la Verge Maria, mostraven un estat força mediocre, però que no s'endrecés res per temor dels lladres (11). Els fonaments de la paret sud de l'església romànica s'aprofitarien, a final del segle XVII, per la construcció de la cripta central de l'església. El mes de febrer de 1540, el mestre de cases Sales acabà de desmuntar completament l'església romànica. Les pedres del seu portal major ja havien estat venudes al "senyor en Riera", del barri de ribera.

Algunes ferradures de l'església romànica van anar a parar a les portes de la nova església

D'altra banda, al llarg de 1539, es començà a cobrir la nova església. El 16 de gener de 1539 "se posà la primera clau en dita Iglesia" (12). Bona part de les setmanes següents es destinaren als treballs de fuste-

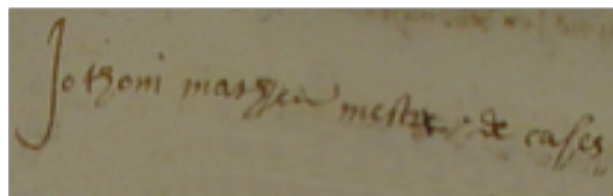
ria per enxindriar la nau central de l'església. Des de Mallorca arribaren unes dues centes gerres, en dues remeses, per tal de ser col·locades a les bòvedes de la

Fragment del retaule major, obra de Joan de Tours

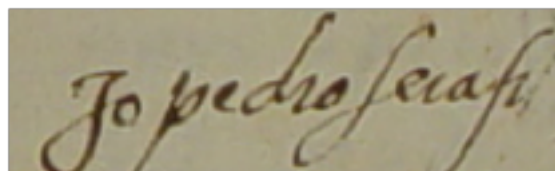
nau central per tal de disminuir el seu pes. Poc després, 1800 teules foren portades des del Masnou per començar a treballar en el cobriment de la teulada. Els treballs estaven tan avançats que "al 28 de setembre de 1539 se digué la primera missa a la demunt dita Iglesia" (13).

Durant l'estiu de 1539 es produí la defunció de Pau Mateu, mestre major de les obres. Després d'uns mesos d'incertesa, el juliol de 1540, les obres continuaren ara sota la direcció del seu germà Toni Mateu, habitant a Barcelona, que hagué de traslladar-se a Arenys de Munt per fer-se càrrec dels treballs (14).

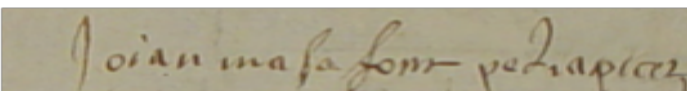

El mes de febrer de 1540, l'imaginaire Joan de Tours signà el contracte amb els obrers per tal de fer-se càrrec de la construcció del retaule major de l'església. Joan de Tours també s'encarregaria dels retaules de l'altar de la Verge Maria i de l'altar de Sant Joan i Sant Pere (15), a més del relleu de Sant Martí per al timpà del portal major. Des del mes de novembre de 154, començaren a arribar de València les fustes per a la porta principal i les peces de xiprer per a les imatges de Sant Martí, de la Verge, de Sant Joan i Sant Pere.

A la tardor de 1543, els obrers signaren contracte amb el pintor i poeta Pere Serafí, *lo grec*, per a les pintures del retaule major. D'altra banda, des del mes de juny de 1544, Jaume Fontanet començà a pintar i daurar el retaule.

El nou temple ja estava llest per a la seva consagració.

4. La consagració. 13 de setembre de 1544

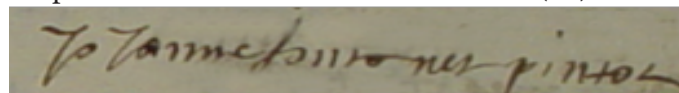
El 13 de setembre de 1544 fou solemnement consagrada la nova església de Sant Martí d'Arenys. "Ítem, als 13 de setembre de 1544 fou consagrada la demunt dita Iglesia per fra Domingo Romeu, Bisba, tenint las vices y llicencia de Joan de Margarit, a las horas Bisbe de Girona. Y juntament consagrà per ara la pedra gran que té tota la mesa del dit altar, posant-hi al mitg reliquias del gloriós St. Martí, patró de dita Iglesia y Parrochia" (16). Per aquella solemne ocasió, el bisbe de Girona Joan de Margarit, delegà en el seu bisbe auxiliar, Domènec Romeu, la consagració de la nova església d'Arenys (17). Unes setmanes abans, els obrers ja havien comprat el reliquiari que hauria de contenir les relíquies de Sant Martí, unes relíquies que foren exposades el dia abans i que serien introduïdes a l'ara de l'altar major.

La portalada major amb les ferradures de l'església romànica

L'assistència a la cerimònia degué ser massiva amb tots els habitants presenciant l'acte litúrgic. El bisbe Domènec Romeu presidí la cerimònia, acompanyat de Gabriel Tries batlle i clavari, del rector substitut Amer Valori (el rector titular fou absent en les visites pastorals anteriors i posteriors a la consagració), amb mossèn Pere Teixidor, que exercia el benefici diaconil, Bertomeu Sala, beneficiat de l'altar de la Verge Maria, Joan Puig, beneficiat de l'altar de Sant Joan i Sant Pere, els obrers Toni Riera i Joan Sala, juntament amb tots els prohoms i caps de casa del terme parroquial.

Gabriel Tries, batlle i clavaria, deixà constància del cost de la cerimònia: "Ítem, dissapte XIII de setembre 1544 doní al Sor. Bisba, de grassia deu ducays d-or, y més a mossèn Vinyals, notari, tres ducats d-or y hun real de argent, los sinconta sous per dret pertany al Sor. Bisba y a la Clavaria de Gerona, l-altre ducat per lo dret de l'acte n-a levat, més he donat a mossèn Alayyar [...] del dit Sor. hun ducat d-or per son dret. Que tot pren suma de XVI lliures XVIII sous" (18).

Sant Martí d'Arenys tenia la seva nova església consagrada. La nova església suposaria una fita transcendental per al futur religiós i social del poble. Urbanísticament, suposaria la creació del poble modern, amb la Riera com a artèria principal, així com la creació, a partir de 1560, dels carrers Vell, Nou i Olivera.

1. Josep Iglesias Fort. *La població del Maresme a la llum dels censos generals*. Mataró: Rafael Dalmau, 1971.
2. Josep Maria Pons i Guri. *Quan nasqué, s'emancipà i s'organitzà una vila*. Arenys de Mar, 1574- 1720. Lleida: Pagès editors, 1999.
3. Josep M. Madurell i Marimon. *L'art antic al Maresme*. Mataró: Caixa d'Estalvis Laietana, 1970.
4. El mes de maig de 1529, Toni Riera, sabater, rebé l'encàrrec de comprar "blat que la comunitat me avia comenat". AHFF. Llibre de l'Obra de Sant Martí d'Arenys (1510-1578). Fol. 24.
5. Josep M. Pons i Guri. *Un siglo de arte religioso en San Martín de Arenys*. Arenys de Mar: Tipografia J. Tatjé, 1944. Pàg. 10.
6. APAdemunt. Clavaria. Fol. 3.
7. APAdemunt. Clavaria. Fol. 77.
8. Francesc Forn i Salvà. "Els obrers de la parròquia, primeres autoritats municipals abans del Consell". *Arennios* 12, 2a època. Arenys de Munt, desembre de 2019.
9. APAdemunt. Clavaria. Fol. 9vº.
10. APAdemunt. Clavaria. Fol. 21.
11. Francesc Forn i Salvà. "La construcció del nou campanar a Sant Martí d'Arenys 81514-1521). *Arennios*, núm.12. Arenys de Munt, desembre de 2019.
12. Biblioteca de Catalunya. Saudín. Foli 18.
13. Biblioteca de Catalunya. Saudín. Foli 18.
14. APAdemunt. Clavaria. Fol. 77.
15. Joaquim Garriga i Riera. "Escultures de Joan de Tours a Arenys de Munt". *Arennios*, núm. 6. Arenys de Munt, desembre de 1988.
16. Biblioteca de Catalunya. Saudín. Foli 18.
17. Els bisbes auxiliars o coadjutors eren contractats pels bisbes diocesans per tal d'exercir les funcions pròpies de l'orde episcopal. Les seves funcions més habituals foren consagrar, beneir, reconciliar esglésies, cementiris, altars... "Els bisbes auxiliars suplien en l'aspecte pontifical les absències del bisbe diocesà". Josep M. Marquès i Enric Moliné. *Els bisbes auxiliars antics a Catalunya (1320-1550)*. Internet <http://www.icatm.net/bibliotecabalmes/sites/default/files/public/analecta/AST_72/AST_72_5.pdf>
18. APAdemunt. Clavaria. Fol. 110vº.

ELS REGÀS: UNA FAMÍLIA ARENYENCA QUE ES VA ESTABLIR A GIRONA A FINALS DEL SEGLE XIX

De Boters a elaboradors de licors

Elies Surroca i Campàs

En Martí Regàs i Catà constructor de botes i el seu fill Jaume, foren els primers de la família Regàs que van sortir d'Arenys de Munt amb el propòsit d'intentar de fer-se un lloc al món empresarial, i que en el seu cas, fou a la indústria de les destil·leries i elaboració de licors. Primer s'establiren a Mataró durant uns anys, però, no hi van estar massa temps, ja que als voltants de l'any 1860 en Martí agafà la família, excepte la filla Barbara (1847-1917), que havia ingressat en una orde religiosa de Mataró de ben joveneta (1), i van marxar cap a Girona, establint-se en el barri de Pont Major, amb la idea de posar en marxa els seus projectes.

Els orígens dels Regàs

Tirem una mica enrere per donar un cop d'ull als avantpassats d'en Martí Regàs i conèixer una mica millor d'on venien i el seu arrelament familiar a Arenys de Munt, fins al moment que va decidir marxar. I si ens situem a mitjans del segle XVIII, localitzarem l'avi d'en Martí Regàs, un tal Francesc Regàs i Perarnau (1760-1837), pagès, resident al carrer Sant Antoni i que l'any 1783 es va casar amb la Josepa Colomer i Gualba (1764-1802). Van tenir 5 filles i 4 fills (Jaume 1786-1846 - Pau 1788-? - Josep 1796-?, i Andreu 1802-1878). Tres dels fills es van dedicar a treballar de pagès, com el pare, però en Jaume que era l'hereu en ser el fill gran, muntà un taller a la mateixa casa i es dedicà a fer de boter.

El 1810 es casà amb la Marianna Catà i Mora (1787-1831) filla d'un altre boter, en Josep Catà i de l'Antònia Bellsollé, emparentant així els Regàs, amb dues de les famílies més influents d'Arenys de Munt. D'aquest matrimoni va néixer en Martí Regàs i Catà (1812-1890) el fill gran i l'hereu; però també, tingueren tres nois més: Anton, (1821), Jaume (1823) i Joan (1825-1887); a més de 5 noies.

En Martí, doncs, va continuar l'ofici de boter, com havien fet l'avi i el pare, i l'any 1839 es casà amb la Beneta Riera i Coll (1819-?), i a la casa del carrer Sant Antoni va néixer el 1840 en Jaume Regàs i Riera, el nou hereu de Can Regàs (2).

Cronologia històrica de la família Regàs en marxar d'Arenys de Munt

1845- D'Arenys de Munt a Mataró

Poc després de néixer el seu primer fill, en Martí va decidir intentar noves aventures empresarials, i va marxar amb la seva dona i el fill cap a Mataró, a on muntà una sèrie de negocis, possiblement relacionats amb licors i destil·leries. En la capital del Maresme s'hi van estar a prop de quinze anys, i en aquest temps en Martí i la Beneta, encara tingueren uns quants fills més: la Bàrbara (1847-1917), la Dolors (1850-?) i en Nicolau (1852-1911), tots tres nascuts a Mataró.

1860- De nou en marxa. Aquesta vegada cap a Girona

Només la filla gran Barbara que s'havia inclinat per la religió, es va quedar a Mataró, la resta van fer les maletes i es traslladaren a Girona amb la idea de muntar una destil·leria de licors. Un cop allà, en Martí es va enamorar al primer cop d'ull del barri del Pont Major, ja que havia copsat que la situació d'aquell veïnat – porta nord i pas de viatgers cap a la ciutat – era ideal per ubicar-hi la seva indústria de destil·lació d'alcohols.

Jaume Regàs i Riera

(El carrer del Pont Major coincideix en el seu traçat amb l'antiga Via Augusta, del recorregut de la qual constituïa un punt clau. La formació original d'aquell nucli de cases s'explica bàsicament en funció del pont sobre el Ter, existent en aquell indret des de molt antic. Fins a 1368 el pont va ser de fusta. Aquell any va començar-se a fer de pedra, sota la direcció de l'arquitecte Pere Sacoma. Després, el pont ha estat refet innombrables vegades a causa dels aiguats i de les destruccions bèl·liques. Era un punt estratègic de primera magnitud, ja que durant segles fou l'únic lloc per on els que venien del nord podien creuar el Ter per anar cap a Girona).

1861-1870- Obertura de la primera Destil·leria al Pont Major

En Martí i els seus fills Jaume i Nicolau es posaren a la feina i el 1861 (altres fonts diuen que el 1870), ja funcionava a Girona al carrer de Santa Eugènia, 32 del barri de Pont Major, una petita indústria de licors, (Destilerias Regàs S.A) propietat dels Regàs d'Arenys de Munt, situada en un edifici històric de la primera meitat del segle XIX i que anteriorment havia estat una fàbrica de gel (3). Els seus productes estrella eren l'Anís Universo i el Licor Bach-Quine. En Martí, però, ja tenia més de cinquanta anys quan van començar el negoci i per això, foren els dos fills Jaume i Nicolau, els veritables conductors de l'empresa, i es començà a notar la seva aportació, amb la construcció de noves edificacions per la destil·leria, amb l'augment de la fabricació i amb la posada en marxa de noves iniciatives empresarials i comercials.

1882- Casament d'en Nicolau a Arenys de Munt

En Jaume, fill gran d'en Martí, es quedà solter, però en Nicolau es casà, i ho va fer amb una noia d'Arenys de Munt, la Francesca Catà i Catà (1852-1921) que provenia de la branca familiar de l'àvia Marianna, i que era cosina del reconegut arquitecte municipal d'Arenys de Munt, Enric Catà i Catà. El casament se celebrà a la parròquia d'Arenys de Munt i oficià la cerimònia el capellà Josep Bas. Foren testimonis el

mariner de Mataró, Lluís Maristany i el boter Josep Regàs Barba (4). Tingueren 3 fills i dues filles: Martí (1883), Nicolau (1885), Carmen, Joaquin i Montserrat.

1880- 1905- Consolidació social i comercial dels Regàs a Girona

Tant en Jaume com en Nicolau es van convertir en dos dels principals industrials de la comarca, gaudint molt aviat del respecte i la consideració de la societat gironina, fins al punt que en Jaume va ser nomenat

Conseller de la sucursal del Banc d'Espanya a Girona. Es va comentar en una publicació local que el conseller Jaume Regàs: “assistia con ejemplar constancia y puntualidad y no menor acierto y tan desinteresadamente, a les reuniones del Consejo, que no aceptava las dietas correspondientes” (5). El seu germà Nicolau, també fou conseller suplent del banc, fins al 1889, que fou substituït.

En Jaume Regàs col·laborà econòmicament en la construcció del temple de la Granja Salesiana dedicat a Maria Auxiliadora – que estava situada al costat de la destil·leria - i el 24 de juny de 1901 es procedí a la seva inauguració, amb la presència de la família Regàs. El Diario de Avisos i Noticias de Gerona del dia

abans, va anunciar l'acte amb les següents paraules: "...seran padrinos el acaudalado fabricante Jaime Regàs i su señora esposa. Ocupará la sagrada catedral el canonigo Antonio Oms".

Tres anys després tornà a col·laborar amb l'església catòlica, però en aquest cas, apadrinant la verge de l'altar major de la catedral de Girona, que fou construïda al taller dels salesians de Barcelona (6)

En les eleccions municipals de Girona de l'any 1891, en Jaume Regàs es presentà com a independent en una candidatura de signe maurista en representació del districte quart. Aconseguí 118 vots i sortí escollit regidor, entrant a formar part del govern municipal en la Comissió de Governació (7). Els seus seguidors van intentar que es presentés a la reelecció o acceptés el càrrec de president de la Diputació de Girona, però ell, va decidir no continuar i deixà la política al final del seu segon mandat l'any 1895. El mes de setembre del mateix any, fou designat jurat per l'apartat de *Capacidades* per entendre en els judicis de robatoris (8).

En Nicolau fou designat alcalde de barri de Pont Major el 5 de juliol de 1887 i el mes de juliol de 1900 fou elegit vocal de la Junta Municipal per la secció quinta, conjuntament amb en Josep Comalada i en Jerónimo Riuró (9).

1907- Construcció d'una nova nau industrial

A causa de l'increment de la producció, es feia necessari la construcció d'una nau més gran i més adequada per donar resposta a les demandes dels clients, ja que els licors elaborats a Can Regàs gaudien d'una gran acceptació al mercat nacional i internacional.

Destileries Regàs

El 1907 en Nicolau Regàs encarregà al parent de la seva dona, l'Enric Catà, els plànols per un edifici, a on instal·lar una nova destil·leria al Pont Major, i que s'ubicà al costat mateix de l'església de la Pietat (carrer Pont Major, 67-73) que fou inaugurada al cap d'un any, i de les característiques que queden reflectides en l'informe emès pels Serveis Tècnics de l'Ajuntament de Girona:

"Es tracta d'un edifici modernista, entre-mitgeres, adossat a l'església amb planta rectangular desenvolupada en grans naus. Consta de planta baixa i pis. Presenta façana d'obra vista de composició simètrica, rematada amb un volant de pedra polida, treballada a l'arc central i de rasilles laterals. Els brancals de les obertures són de ceràmica vidriada i pedra polida" (10).

Una edificació que precisament podia inserir-se dins la tradició de les construccions industrials i cooperatives catalanes de principi de segle que, bo i adoptant el Modernisme com a estil utilitzaven de manera racional i sincera tots els materials de la tradició constructiva popular (pedra, rajol, forja, etc.) (11). Davant de l'edifici de la Destil·leria Regàs hi van construir - també dissenyada per l'Enric Catà - una casa modernista per a residència dels propietaris de l'empresa. Portava el número 38, i actualment és estatge d'una llar d'infants.

La destil·leria la van dotar dels aparells més perfeccionats i en especial van tenir cura en utilitzar les primeres matèries de primera qualitat, per això els seus aiguardents -anisats, licors, xarops, vermuts i altres elaboracions- tingueren un gran prestigi al Principat i arreu de l'estat.

1911 i 1916- Mort dels dos germans Regàs

L'any 1911 va morir en Nicolau Regàs i Riera i el 1916 el seu germà Jaume. Foren enterrats al petit cementiri de Pont Major. Cementiri que s'havia començat a construir a finals del segle XIX i s'acabà el 1919. L'arquitecte Enric Catà i Catà hi construï les tombes de Jaume Regàs i Nicolau Regàs el 1914 i la d'en Jaume Catà (propietari de les destil·leries Pepita i oncle de l'arquitecte)

el 1919 (12).

El 1912 es casà en Martí Regàs i Catà, fill d'en Nicolau i hereu dels negocis familiars, amb l'Asunción Claparols. Tingueren 6 fills: Jaume (1913), Salvador (1915-1937), Carmen, Joaquin, Nicolàs i Montserrat). A la mort d'en Jaume Regàs, quedà com a director de S.A. Regàs, el seu cunyat Baltasar Auguet, marit de la Dolors Regàs. (13).

Tomba d'en Jaume Regàs Riera

1912– 1929 – Segona generació dels Regàs

Amb la mort dels dos patriarques de la família, la nova destil·leria construïda l'any 1907 i que portava el nom comercial de Destilerias Nicolàs Regàs, passà a denominar-se Hijo de Nicolàs Regàs i en fou el director en Martí Regàs i Catà, fill gran d'en Nicolau, que també es va fer càrrec de la antiga destil·leria de l'oncle Jaume, Sociedad Anonima Regàs.

En Martí, igual que el seu pare i el seu oncle, també es van implicar en política, i a les eleccions municipals de 1913, sortí escollit regidor pel districte IV en representació del partit conservador, continuant en distints mandats fins a les eleccions democràtiques de l'abril de 1931, que tornà a ser elegit regidor del primer ajuntament republicà, en representació del Centre Catalanista. El seu germà Nicolau, també entrà de regidor a l'ajuntament en les eleccions municipals de 1921, però presentà la seva renúncia el 1924. (14)

Però, a part de la política, en Martí Regàs i Catà s'implicà amb especial interès en la promoció de la cultura. Així que es

va fer càrrec de la direcció de les empreses Regàs va promocionar i subvencionar diferents actes culturals, com per exemple, els Jocs Florals de l'any 1921, instaurant el premi "Martí Regàs". El 1931 va fer donació a la presó de la ciutat d'un important lot de novel·les, destinades a la lectura dels presos, i cada any – a la dècada dels trenta – cedia a l'organització de la Pubilla de Girona, lots de licors de les seves dues empreses (15). L'any 1921 va morir la seva mare, la Francisca Catà i Catà, viuda d'en Nicolau Regàs.

Teatre Albéniz

En Martí Regàs era un enamorat de la fotografia (va deixar un important llegat fotogràfic a l'Arxiu Municipal de Girona) però, especialment del teatre i el cinema, i per això, l'any 1922, va encarregar al seu parent l'arquitecte Enric Catà la construcció d'un edifici per la representació d'obres teatrals i cinematogràfiques. Era un edifici que l'Enric Catà, juntament amb Antoni Montseny va projectar amb el seu peculiar estil modernista i barroc, i que ha estat inclòs en l'Inventari del Patrimoni Arquitectònic de Catalunya.

El teatre, que portà el nom de Teatre Cinema Albéniz, fou el fruit d'una col·laboració d'en Martí Regàs amb dos empresaris de Girona: en Miquel Ferrer i l'Eduard Turon i va ser ubicat en uns terrenys de la plaça de la Independència de Girona, que anteriorment havien estat ocupats pel circ Álvarez. Fou inaugurat l'11 d'abril de 1923, amb l'actuació de l'Orfeo Català i del tenor Marcos Redondo. Tenia un aforament de 1.082 localitats, i oferia actuacions alternades de teatre i cinema. El març de 1926 va patir un incendi, però tornà a obrir al cap de poc temps completament restaurat. El 7 d'abril de 1928 va projectar la primera pel·lícula

Tomba d'en Nicolau Regàs Riera

Casa de la vídua de Nicolau Regàs. Obra d'Enric Catà

sonora amb sistema Fonofilm (16).

Malauradament la dona d'en Martí, l'Asunción Claparols i Franquesa va morir poc després de la inauguració del teatre l'any 1925, quan només tenia trenta-set anys.

1930- 1939- Temps de República i guerra civil

A les eleccions municipals de 1931, en Martí Regàs sortí escollit regidor pel districte IV en representació del Centre Catalanista de Girona, i tot i que, era de dretes, en Martí col·laborà força amb la República. Per exemple: L'any 1937 van donar 15 litres de conyac, cada una de les seves dues empreses, pels soldats republicans del front, en la subscripció oberta per ERC, i 3 cambrers gironins amb el suport d'en Martí Regàs van fer un viatge a peu a Barcelona per oferir un Vermut en honor del president Macià i tots els consellers, amb productes de la casa Hijo de Nicolàs Regàs. L'agost de 1936 la mateixa casa va donar 200 pessetes pels hospitals de sang, i els seus treballadors 150; i el Setembre de 1938 donà 200 pots de llet en la subscripció que va fer el diari L'Autonomista pels malalts de l'Hospital de Girona i pels acollits a l'Assistència Social. (17).

En aquesta època els licors que elaboraven les destil·leries Regàs eren: Licor estomacal Drinkgod, anís El Aguila, licor Kümel, Marrasquino de Zara, Absinthe Suisse, Beneditina, etc. Als diaris dels anys trenta hi publicaven quan s'acostava Nadal el següent anunci:

“Nostra Casa expositora Fill de Nicolau Regàs, en apropar-se les festes de Nadal i de Cap d'Any us recorda aquelles marques que en l'estand us presenta i que de tots meresqueren el natural v'ist-i-plau. Així, denes, en suposar que per ben pair els capons i altres requisits, será bo que també us proveïu d'algun digestònic sá, completeu el vostre lot: amb l'anís superfi L'Aliga i l'aromàtic Drinkgod” (18).

1940-1960- Les destil·leries *Hijo de Nicolàs Regàs* i *Nietos de Nicolàs Regàs S.L.* en època franquista

Després de la guerra les destil·leries Regàs, es van adaptar a la nova situació sense cap contratemps, ja que un fill d'en Martí Regàs, en Salvador Regàs i Claparols havia mort a la guerra lluitant amb els franquistes al front de Segura de Baños (Terol) el desembre de 1937 (19).

A principis dels anys quaranta, en Martí va fer posar un anunci als diaris locals de Girona, per tal, que els seus clients sabessin que la fàbrica continuava oberta, i que deia el següent:

“MARTÍN REGAS propietario de la Fábrica de licores HIJO DE NICOLÁS REGÁS, que fabrica el acreditado Anís EL ÁGUILA, participa a sus distinguidos amigos y clientela, a fin de evitar confusiones, que la Fábrica y Despacho continúa como siempre en los locales de su propiedad, calle de Puente Mayor n. 63 al 73.—Teléfono n.º 16.”

A la mort d'en Martí Regàs i Catà, a la dècada dels anys seixanta, l'empresa passà a dir-se Nietos de Nicolás Regàs, S.L i els nous propietaris foren els tres fills d'en Martí: Jaume Nicolau i Joaquim. Van ampliar els seus negocis muntant noves empreses en el sector de l'espectacle, hostaleria i les immobiliàries. El 1961 en Nicolau Regàs i Claparols, fou escollit per votació entre els afiliats, President del Sindicat de l'Espectacle.

1980-2003-Tancament definitiu de les Destil·leries i destinació dels locals a altres usos

En Ramon Regàs i Moratones net d'en Martí Regàs, fou l'últim Regàs que dirigí les empreses de licors fundades per l'arenyenc Martí Regàs i Riera, i li tocà la dolorosa experiència de posar punt final al negoci familiar de la nissaga Regàs. A principis dels anys vuitanta, a causa de la crisi de vendes en l'àmbit global dels licors dolços que era la seva especialitat, com l'anís, el rom o els estomacals es veié obligat a tancar, destinant els locals a altres activitats després d'abandonar l'ús industrial. En els anys vuitanta aco-

llia el local el grup de teatre de carrer Tripijoc i els serveis d'una immobiliària (20).

Encara que, les destil·leries van tancar, no ho feu el cinema Albéniz - que sí que continuà actiu - i en Ramon Regàs s'encarregà de la posada al dia de la sala i de la modernització de tots els aparells de projecció, a part d'associar-se amb els cinemes Coliseu, Plaça i Modern. Tanmateix, però, com que l'empresari seguia les modes, i com a bon noctàmbul i «llicenciat en espectacles» (és com l'anomenaven els crítics de cinema de l'època), no va poder resistir-se a l'obertura d'una discoteca, que portà el nom de Boomerang; fou construïda adjunta a l'edifici de la destil·leria de Pont Major, i en una època - els anys setanta - en què la ciutat de Girona tenia dèficit en oci nocturn; també, va regentar el bingo de la Costa Roja i el cinema Gran Via. El final del teatre Albéniz arribà el 1997, quan va ser remodelat, per tal de construir en el mateix lloc el modern cinema multi-sales actual.(21).

L'any 1998, l'ajuntament va comprar l'edifici de les destil·leries Nietos de Nicolau Regàs, a més de la discoteca contigua - en total uns 3.000 metres quadrats destinats a Centre Cívic i aparcament - per 90 milions de pessetes. Van encarregar la rehabilitació de l'edifici als arquitectes Pere Joan Ravellat i Carme Ribas, amb la missió de preservar els elements arquitectònics protegits, i amb un cost econòmic previst de

El Teatre Albéniz l'any 1935

tectònic del segle XX i del pas d'una família d'Arenys de Munt per la capital del Gironès.

200 milions de pessetes (22).

2014 – Mort de l'últim propietari de les Destil·leries

En Ramon Regàs Moratones va morir l'any 2014 a l'edat de seixanta-nou anys (23). Home extravertit i amant dels seus negocis, que havia agafat el relleu en la direcció de les diverses empreses familiars dels Regàs, no li quedà altra opció que posar punt final a les destil·leries, que havien estat un referent al barri de Pont Major. Els seus hereus, però, van continuar amb la resta de negocis que havien endegat al llarg dels últims anys: cinemes, immobilitzaries o empreses d'hostaleria.

La crisi industrial va posar fi a unes destil·leries que van néixer l'any 1861 a Girona, però, la petjada dels Regàs d'Arenys de Munt a la ciutat, queda ben visible en aquells magnífics edificis construïts pel nostre arquitecte municipal Enric Catà i Catà, i que encara perduren com a mostra del passat industrial i arqui-

(1) *Els Orígens del Catolicisme social contemporani a Mataró*. Ramon Reixac i Puig. Premi Iluro 2009. - La Barbara Regàs i Riera (Mataró 1847-1917) ingressà a l'Ordre de la Caritat i preferí quedar-se a Mataró treballant a l'Hospital Sant Jaume de la capital del Maresme.-

(2) Arxiu Parroquial Arenys de Munt.

(3) *Punt Avui* (Gironès) (6 de desembre de 2014).

(4) Arxiu Parroquial d'Arenys de Munt.

(5) *El Autonomista*. (Octubre de 1920).

(6) *Diario de Gerona de Avisos y Noticias*. (7 de juny de 1910).

(7) *El Autonomista*. (Octubre de 1920).

(8) *Diario de Gerona* (7 de setembre de 1900).

(9) *Diari La Lucha* (25 de juliol de 1900) - *Girona 1916. Història d'una frustració política*. Narcís Xifrà. 1987.

(10) Informe Arxiu Municipal Ajuntament de Girona. 2003

(11) Ajuntament de Girona. Informe tècnic 2003

(12) En Jaume Catà i Faura, fou regidor síndic (1899) de l'Ajuntament de Girona. *Lo Gironès*. (5 de gener de 1902).

(13) A la mort d'en Jaume Catà de les destil·leries Pepita, l'empresa fou adquirida per Victor Auguet i Martin Batalla i pas-sà a denominar-se *Sucesores de Jaime Regàs*. L'any 1949, en Joa-quim Vich i Aymerich llogà les instal·lacions i fundà les *Destile-rias Gerunda S.L.* Una germana dels Auguet (Carmen), dirigia una escola de nenes a Pont Major, l'escola Ximenis, promocio-nada i en part, pagada pel seu pare el constructor Lluís Auguet.

(14) *La Vanguardia* (14 d'agost de 1924).

(15) *Diario de Gerona* (4 de gener de 1921).

(16) *Los Sitios* (9 de setembre de 1967). - (El Teatre Albeniz, va ser dirigit els sis primers anys pel tercet de propietaris, després durant dos anys (1930-1931) fou administrat per l'empresa CI-NAES i a continuació, per en Nicolau fill d'en Martí Regàs, que el setembre de 1969 obrí una sala de cinema d'Art i Assaig).

(17) *L'Autonomista* (7 de setembre de 1938).

(18) *L'Autonomista* (21 de desembre de 1933).

(19) *La Vanguardia* (18 de juliol de 1939).

(20) *El Punt Avui* (22 de gener de 2014).

(21) *Los Sitios de Gerona* (22 de gener de 1967).

(22) *Diari de Girona* (13 d'agost del 2000).

(23) *El Punt Avui* (22 de gener de 2014).

COL·LECTIU PEL
MUSEU ARXIU
D'ARENYS DE MUNT